

Tipográfiai Szemle

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT.

KIADJA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI

1936 FEBRUÁR 15

MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS

XXVI. ÉVFOLYAM. 2. SZ.

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST VIII, KÖLCSEY UCCA 2.

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT. MEGJELENIK HATHETENKINT.
SZERKESZTI: NOVÁK LÁSZLÓ. KIADJA: A MAGYARORSZÁGI KÖNYV-
NYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST VIII, KÖLCSEY U. 2 (GUTENBERG-OTTHON). TELEFÓN: 31-1-94

A magyar nyelv sajátosságairól

és a nyelvtisztaságról tartott előadást Egyesületünkben Balassa József tanár, a Magyar Nyelvőr szerkesztője. Sok érdekes dolgot mondott, sok megszívelni való igazságra tanított, mindenek fölött pedig — fölpiszkálta a lelkiismeretünket. Olyan értelemben, hogy ismételtén, negyven esztendő óta isten tudja hányadszor, föl kellett vetnünk magunkban a kérdést: miképpen is lehetne mesterszavainknak a nyomdászai nyelvet elcsúfító, irodalmiatlanná tevő sokféle magyartalanságán segíteni?

A Grafikai Szemle sok-sok nagy föladata között nem utolsó dolog a nyelvhelyességgel és nyelvtisztasággal való törődés. Ha már magyarok vagyunk: beszéljük és írjuk ezt a mi édes anyanyelvünket tisztán, szépen, helyesen. A nyomdászember évszázadokon által öre volt a nyelvnek; az kell hogy legyen a jelenben meg a jövőben is.

Aki ért hozzá: tudja, hogy minő hallatlanul nehéz föladataira vállalkoznék a Grafikai Szemle, ha mondjuk záros határidőn belül meg akarná magyarosítani a sokszorosítástechnikai mesterszókat. Kitűnő nyelvtudósok és lelkes nyomdászok minden igyekezete veszett kárba már évtizedekkel ezelőtt is, főképpen azért, mert eszméik és javaslataik népszerűsítésére nem volt meg a kellő nyilvánosságuk.

Most ez is megvolna. A Grafikai Szemle nagy publicitása révén talán sikerülni fog legszerencsétlenebb mesterszavaink némelyikét jó magyaros szavakkal fölcserélnünk. Ha nem is egyszerre, de apródonként, következetes használattal, s az ennek következtében olvasóink által való lassú beidegződés útján.

Mielőtt azonban bármiféle részletező javaslattal is állanánk elő, nagy általánosságban meg kell mondanunk, hogy tulajdonképpen miről is van szó.

Mesterszavainkat öt csoportra oszthatjuk: a) latin szókra meg görög eredetűekre, b) a francia szavak csoportjára, c) a német és a germanizmust nyögő, d) a rosszul képzett vagy egyéb hibákban leledző magyar szók és e) jóképzésű mesterszók csoportjára.

A könyvnyomtatói mesterszók legrégebbjei latinok avagy görög eredetűek voltak. Egy részüket — különösen a könyvre vonatkozókat — már készen kapták elődeink a másolóktól. Ilyenek például: alinea, kusztosz, kolumna, kurrens, kurzív, antikva, tabella, vákát, iniciálé, alfabéta, illusztráció, dekoráció, ornamentum, dedikáció, formátum, makulatúra, minusz, divíz, linea, interpunkció, manuskriptum, verzális, norma, pagina, spácium, kompressz, autor, marginális, formátum stb.

Okvetlenül a könyvnyomtatás föltalálása után keletkezettek az eszközt, munkálkodást stb. jelentő ilyenfajta mesterszók: tipográfia, divizórium, tenákulum, jusztórium, patrica, matrica, korrektúra, korrektor, revízió, revizor, garnitúra, faktor, defektus, szignatúra, fundamentum, punktúra, delectúr, vertatúr, materiális, tercia, textus, kánon, misszále, medievális stb. Ezek nagyobb része annyira összeforrt a könyvnyomtatás technikájával, hogy használatuk kezdetét okvetlenül már a tizenötödik század második felében kell keresnünk.

Az újabb faragású sokszorosítástechnikai mesterszók jobbára görögök. Ilyenek a litográfia, kemigráfia, stereotípiá, autotípiá, heliogravúr, szóval a gráfia, típiá

meg gravúr végződésű szavaink majd mindegyike. S ezek száma a sokszorosító lehetőségek sokasodása és népszerűsödése következtében szinte napról-napra szaporodik. A most készülő Nyomdászati Lexikonban az ily szavak száma az ezer felé jár. Megmagyarosításuk elképzelhetetlen.

A latin és görög mesterszók ellenében nem sok kifogásunk lehet. Nyelvünk tisztaságának nem sokat ártanak, a nemzetközi irodalmi érintkezést pedig megkönnyítik. Azután meg azok a latin szavak önkénytelenül ráemlékeztetik az embert mesterségünk hajdanán való előkelőségére, azokra a szép időkre, amikor a könyvnyomtató a világ legelső mesterembere volt.

A franciáktól átvett mesterszók jórésze változatlan maradt a mi nyelvünkben is, s olyanformán mondjuk ki, mint a született franciák. Ezek közé számíthatjuk a következő szavakat: cliché, contour, dépôt, dépositeur, étiquette, grotesque, metteur, racle, réclame és porte-page. Ezek ellen nem kell okvetlenül hadat viselnünk. Elég ha rájuk húzzuk a helyesírásunk sarkantyús csizmáját; így ni: klisé, groteszk, rákel stb.

Hanem irtsuk helyettük annál buzgóbban a germanizmust, ami a könyvnyomtatói, litográfusi meg általában a sokszorosító-technikusi nyelvet annyira megrontotta, hogy szégyenkezhetünk érte. Mesterszavaink jórésze a német szónak szolgál fordítása; a német néplélek, a német humor nyilatkozik meg bennük; ami azonban érthető, mert hiszen Magyarország könyvnyomtatásában kezdettől fogva uralkodott a német hatás. Így született meg a német ausschliessen és ausschliessung-ból a kizárás, a schmutztitel fordításaképp a szennycím; így lett az abziehen-ből lehúzni s még több származékszó, ausgang-ból kimenet, aufsetzen-ből föl-szedni, aufräumen-ből föltisztogatni, ausschliessen-ből kilőni, ausbinden-ből kikötni, berechnen-ből számolni, einbringen-ből behozni, a stehender satz-ból álló szedés, a schrift-ből — még mikor az ólombetűk sokaságát jelenti is — írás, a brotschrift-ből kenyérírás, a halbfett-ből félkövé, az aufziehen-ből fölhúzás, az austreiben-ből kihajtani, a leiche-ből temetés, a hochzeit-ből lakodalom és tömérdek más szó.

De vannak olyan német mesterszók is, amelyeket azon mód lefordíthatatlanul használ a magyar könyvnyomtató. Ilyen az abklatsch, a spiess, a schmitz, schuster, bunzenweite, raster, blickfang, „háring” és még egy határ rajnamenti termés. A litografusok nyelvében pedig a mesterségi szónak talán a fele is ilyen.

Hát itt vár a nagy föladat a jó magyaros nyelvérzékű nyomdászemberre. Új szavakat kell csinálnia — jókat és találókat —, a meggyökeresedett rossz szavakat pedig amennyire lehet, átídomítania kifogástalan magyarságúakká. Az ausschliessung-ból lett kizárásnál jobb például a sorzáró, sorzárás, a kikötésnél pedig a körülkötés.

És így tovább. Nagy és nehéz föladat. Főképpen azért, mert a legmagyarabb városainkban sem találjuk nyomtát e szavak nyelvünk szelleméhez való idomításának.

De nem kevésbé nagy és nehéz föladatunk lesz a már meggyökeresedett rosszképzésű magyar szónak kifogástalanokkal való kicserélése.

Mert ilyen szavunk is van egy jókora bokrétára való. Csinos példák: tégelysajtó (helyesebben tégelyes, mert nem a tégelyt sajtolják), ürpótló (nem pótolják, hanem töltik az ürt), tézű (nem „tereznek” véle, hanem tágitják a sorokat), alnyomat (alapnyomat helyett), festékhenger (festékező helyett), fényszedő gép (nyilván olyan gép, amely fényt szed magára), a hivatalosan is szelvényben használt borzalmas tanonc szó (helyesen: tanuló) stb., stb.

Hát a tömöntöde? Ez a szegény szó két nehéz nyavalyában is sinylődik. Az öntöde szó hibás, mert álképzős. Aztán meg micsoda is az a töm, amit az öntőintézetben vagy öntőosztályon öntenek? Valamikor, melléknév-korában, tömör lehetett, de az ör-t levágta belőle valamelyik nyelvújító. Annyi bizonyos, hogy a stereotípiá szó, ha mingyárt görög szó is, százsorta különb a beszédünkben és irodalmunkban jócskán szereplő, nyomorék „tömöntöde” szónál.

A körforgó gép is — már tudniillik a szó maga — csunya alkotás. Pleonazmus van benne. Hogyan forogjon az a gép, ha nem körben? Minek ott a „kör” szónak a hozzábiggyesztése, mikor a forgó gép (szabatosabban: forgó gyorssajtó) maga is kifejez annyit, mint a körforgó gép szó, s grammatikai tekintetben is kifogástalan. Kár, hogy a forgó gép szónak közhasználatúvá tétele kissé bajos. A könyvnyomtatók nagy többsége rotációs gépnek nevezi s ebben az alakjában ismeri már a laikus közönség is. Különb a rotációs szó ellen sem igen tehetünk más kifogást, mint hogy latin.

Köszönettel ennyit. És most kérjük olvasóinkat: szóljanak hozzá ehhez a kérdéshez is. Mentől többen és mentől hamarabb.

Fény és árnyék

Míg a magasnyomatás a nyomdászatban dolgozókat közvetlenül minden kategóriában érinti, a mélynyomatás mondhatnám kizárólag gépmesteri üggyé vált azzal, hogy termelési módja géptechnikai és vegyi változtatásokat teremtett meg, technikában és anyagokban adva újat és eltérőt.

Így adódik azután az, hogy a nyomdászat félezer-esztendő jubileumának küszöbén még mindig vannak problémák, melyek megoldatlanok vagy pedig elhanyagoltak a nyomdai munkásságot illetően. Mint ahogy a fényt nyomon követi az árnyék, a csodálatos technikai fejlődés csodálatát mellett itt-ott meglepedtek az emberről.

Szinte paradoxon az, hogy a mai korban arról kelljen beszélni, hogy azokat a költség szempontjából is alig számbavehető védelmi eszközöket kelljen reklamálni, melyek a gépcsodák mellett dolgozó munkásoknak az épségét volnának hivatva megvédeni. Nem tudom, mi az oka, hogy a védelem késik; az-e, hogy a mélynyomatás viszonylag csak kevés, mintegy 60–70 gépmestert, munkásnőt és segédmunkást érint? Vagy az-e, hogy a szédületes iramban az ember, az ötszáz évet megérő nagy mesterség apró munkása, már nem számottevő érték?

Megdöbbenő az, amit látunk, ha beletekintünk a mélynyomatás kaleidoszkópjába. Ilyen betekintés volt legutóbb az az előadás, amivel iparegészségügyi szempontból világitotta meg Pályi főorvos a mélynyomatást. Nem az első eset volt ez, hogy a mélynyomatók helyzetére ráterelték a figyelmet és mégis ezen a téren nem történt semmi. Illetve valami mégis történt. A genfi munkaügyi értekezlet határozata, melyet a magyar parlament is ratifikált, de végre még nem hajtatott, az, hogy a benzolszármazékok, így a xilol, toluol, heliol, ezek a mélynyomatásnál nagy mennyiségben használt anyagok mérgezési eseteit ipari balesetként kell kezelni és a munkást oly mértékben kártalanítani, amennyire tehát a munkaképessége csökken.

Valami volna ez is, ha már gyakorlat volna, de édeskevéssé. A munkásnak nem rokkantkártalanítás kell, nem elismerése annak, hogy egészsége mérgezés folytán, munkájából folyóan ment tönkre, hanem megelőzés, védelem, a védelmi lehetőségek kihasználása, munkaképességének és egészségének megóvása az elsőrendű érdeke.

Tudatában van annak minden mélynyomató, hogy munkája veszedelmes és ártalmas. Tudatában van annak is, hogy a mély-

nyomatást emiatt nem szüntetik meg és ezekkel az anyagokkal kell dolgoznia, de tudatában van annak is, hogy a veszedelmet igen nagy mértékben lehetne csökkenteni; de valljuk meg őszintén: a mélynyomatás területén a munkásság még nem igyekezett odahatni, hogy ez a helyzet beálljon azzal, hogy e munkaterület különösen egészségügyi szempontból szabályoztassék.

A xilol, toluol, heliol vagy bármely más néven forgalomba hozott oldószerek egyrészt folyékonyra teszik a mélynyomatófestéket, másrészt — főként erős illanóképességüknél fogva — a nyomatról azonnal távoznak, mert a nyomtatnak azonnal száraznak kell lennie. Ez a fő, mondhatnám egyetlen rendeltetésük. De ezek az anyagok erősen lobbantóanyagok, tehát nagyfokú tűzveszélyt is jelentenek.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy ezen anyagokból egy közepes mélynyomató üzemben hatóránként kb. 60–80 liter tiszta anyag és a festékben már eredetileg bennlévő toluol (mintegy 25%) használtatik el, illetve válik párává és keveredik a levegővel: tisztában lehetünk azzal, hogy a tűzveszély mily nagy. Tudott dolog, hogy a gyulladási, lobbantási lehetőség sokkal nagyobb, ha az anyag levegővel keverődik elgázosított alakban.

A mélynyomató üzem levegője is telítve van toluollal, különösen közvetlenül a gép mellett, a nyomtatóműnél. A levegővel való keveredési arány nem egyszer éri el azt a százalékot, amikor a lobbantási lehetőség a legnagyobb. Ismerve már most a papiros abbéli tulajdonságát, hogy nyomtatás közben benne nagyfokú villamosság fejlődik ki és hogy milyen elektromos szikrák váltódnak ki ezáltal, megtaláljuk a magyarázatát a mélynyomató üzemekben nem is ritka tűzeseteknek.

Tekintve, hogy nem minden keveredési arányban lobbant könnyen a toluolgáz, tehát nagyfontosságú megakadályozni azt, hogy a keveredési arány el is érje azt a fokot, tehát a gázt el kell vonni, illetve annyi friss levegőt adagolni, hogy ez be ne álljon.

Egy-egy tűzeset nemcsak a formahengert és a gumival borított nyomóhengert teszi tönkre, hanem a gépet élettartamában is megrövidíti. Az oltóanyag, a klórmetán elvonja ugyan a levegőből az égéshez szükséges oxigént és eloltja a tüzet, de egyzersmind oxidálja az egész gépet.

Bár a biztosítással a kár egyrésze megtérül, mégsem térül meg teljesen. Ha a gépek megrövidített élettartamát a vállalatok óraértékben kiszámítják, nagyon hamar rájönnek, hogy a tőkéletesebb szellőztető berendezések kevesebbe kerülnek.

De a munkásokra sokszor borzalmasabb hatású a tűz is, meg maga a levegővel elkeveredett toluolgáz is.

Volt már meggyulladt munkás, aki fáklyaként lobogva jajveszékelt és van nagyon sok munkás — a nagyobbik százalék —, aki nem gyulladt ugyan meg, de az elégtelen friss levegő miatt összerombolt szervezettel végzi, már amíg össze nem roppan, a munkáját.

A toluol és társai heveny és krónikus megbetegedéseket idéznek elő.

Hevenyés alakban szédülés, ájulás, hányás, görcsök, szív- és légzőszervi bémulás, krónikus alakban a vörös vértestecskek pusztulása: íme ezek a toluolmérgezés tünetei.

A mélynyomató sajtó körül dolgozók nagyobbik felének a vére meg van támadva; nem ritka eset, hogy a vörös vérszereknek a száma mindössze két és három millió közt van az ily munkásnál, pedig az öt milliót is meg kellene haladnia. Hogy ez a nagymennyiségű toluolgáz belélegzésétől van, azt az orvosok minden esetben megállapították.

Vajjon hányan vannak, akik beteg testtel, megrontott vérrel végzik a munkájukat a végső összeroppanásig, pedig semmi más nem kellene, csak több levegő elsősorban, több szabadidő és kissé kiadósabb táplálék.

De álljon itt egy Németországban annak idején végzett összehasonlító vizsgálatnak az eredménye.

A kísérleteket 250–300 gr. testsúlyú nőstény tengerimalacokon végezték. Az állatoknál mindegy volt, hogy inhalációs úton vagy xilolgőzös levegőjű teremben való tartózkodással tették-e ki a mérgeződésnek. Ennek jellemző tünete volt, hogy a szív működésük lényegesen fokozódott, amit remegés, izomrángás, egyensúlyi zavarok, rövid görcsök, végül szívbémulás miatt kimúlás követett. A kísérlet halálos kimenetelét meg lehetett akadályozni, ha az állatot a görcsök jelentkezésekor azonnal oxigénben dús szabad levegőre vitték.

De ha a görcsök jelentkezésekor csak egy kicsivel is tovább voltak a xilolgőzös levegőben, a halál még akkor is beállt, ha később megfelelő mennyiségű friss levegőhöz jutottak.

Az állatokra halálos adag igen kicsiny volt. A belélegző-álarccal végzett kísérleteknél 6 csepp már gyöngye kábultságot, 15 csepp görcsös jelenségeket, 30 csepp kimúlást okozott.

Ez az összehasonlító kísérlet világosan mutatja, hogy mily irányban kell az egészségvédelmet fejleszteni, főként arra törekedve, hogy a bentartózkodás időtartama ennél rövidebb és a levegőcserélés ennél hatékonyabb legyen. Udvardy.

Szedéstechnika a Linotype-gépen

Még a külföldi gépszedői szakirodalom is túlnyomórészt a szedőgépek mechanizmusával, a munkaközben előforduló zavarok rendbehozásával, az ólommal, a fűtési és világítási kérdésekkel foglalkozik és csak úgy mellékesen törődik azzal a kérdéssel, ami a gépszedő számára a legfontosabb: ez pedig a rendszeres, racionális gépszedés. A gépszedőnek olyan billentyűzési technikára van szüksége, hogy ujjaival biztosan uralja a klaviatúrát, mert csak így lesz képes arra, hogy testi és lelki erejének időelőtti felőrlése nélkül a vele szemben támasztott — mint köztudomású: éppenséggel nem csekély — teljesítménybeli követelményeknek meg tudjon felelni.

Ha munkaközben megfigyeljük gépszedő szaktársainkat, tapasztalhatjuk, hogy mindenki másféleképpen dolgozik. Az egyik két ujjal, másik három, négy, öt vagy több ujjal billentyűzik. Van, aki a levegőben hadonászik vagy a finoman járó klaviatúrára nagyokat ütöget; a másik billentyűről billentyűre csúsztatja szépen az ujjait. A rendszertelenül dolgozó gépszedő aztán az idővesztést vad tempójú önhajzával akarja behozni, de ez nem mindig sikerül, mert a szabálytalan billentyűzés kapkodás, nem

pedig rendszeres, egyenletes munka, mely egyedül eredményes.

Nemcsak a kéziszedésnek, de — fokozottabban — a gépszedésnek is alapvető tényezője a jó „griff”. A nyomdász-zsargon találon fejezi ki e szóval, hogy a szedéshez racionális és nyugodt biztonságú mozdulatok szükségesek. A számolásban dolgozó kéziszedőknél a jó griff mindenestre több kerestet jelentett. Mi az értelme és célja azonban a gépszedőknél a jó griffnek, azaz a helyes ujjtechnikának? Az, hogy a szedőgépénél megkövetelt intenzív munkatempót, melyet az óránként szállítandó n-mennyiség szab meg, a gépszedő oly módon követhesse, hogy egészségét és munkaképességét a gyors leromlástól megkímélhesse. Racionális gépszedéssel a szükséges betűmennyiség minden különösebb túlerőltetés nélkül szállítható.

Mindenekelőtt hibáztatni kell a gépszedőkiképzés eddigi primitív és fölületes módszereit. Nem beszélve arról, hogy igen sok helyen a szedőgépmechanizmust alig vagy egyáltalán nem tanítják, a gépszedő tanulási ideje alatt rendszerint semmiféle útmutatást sem kap a helyes szedéstechnikára, az ujjtechnikára vonatkozóan. Azt a „szerencsés” szedőt, akit a géphez leültetnek, hogy tanuljon, igen gyakran sorsára bízzák. „me, itt a gép — mondják neki —, rajta a betűk, olvassa el a jelzéseket, bőjke meg

a gombot és máris mehet a billentyűzés. A kezdő erre kiegyenesíti egyik mutatóujját, ráüt egy gombra, majd másik mutatóujjával ugyanezt csinálja. Lassan belejön. Rövidesen megismerkedik a billentyűzettel és nem sokára kezei fürgén csapkodnak, összevissza hadonásznak fölötte. Könnyűen hajlik, csuklója mozog és a kezek rendszertelenül ide-oda szaladgálnak. Itt a klaviatúra, csak ütni kell, rajta! Még néhány rövidre fogott gépmechanikai útmutatás és második, harmadik nap már mehet — a szedés. Így aztán a tudatlanság és a soréhség akadályozója a rendszeres gépszedői „griff” kialakulásának. A szedőgéphez ültetett ilyen újonc tehát csak kínlódik és nem juthat rendszeren előre, mert hiányzik a szedésnél az alapvető rendszeresség. Éppen ezért már a kiképzésnél arra kell törekedni, hogy a teljesítményt ne kapkodó erőltetéssel akarjuk elérni, hanem igyekezzünk az ujjak legcélszerűbb használatának rendszeres megtanulásával a szedést minél könnyebbé tenni.

Amíg a betűtípus a szedőszekrény rekeszeiből a sorzóba kerül, a kéziszedő „griffje” viszonylag elég hosszú utat tesz meg. A gépszedéshez elegendő egy könnyed billentyűnyomás: itt tehát önmagától adódik a munka egységesítése.

A kéziszedőnek tudnia kell, hogyan álljon, hogyan helyezkedjen el a szekrénynél. A gépszedőnek azt kell tudnia, a tanulást ott kell kezdenie: hogyan kell ülni a szedőgépénél. A gépszedő ne üljön túlszorosan a géphez, ne görnyedjen a klaviatúra fölé, hogy szinte állával érintse a billentyűket. A klaviatúra baloldali, kisbetűs csoportjánál kell a széken kényelmesen hátradőlve ülni, hogy a kezeinket könnyedén kinyújtva tartva, a legyezőszerűen szétszórt ujjak a klaviatúra kisbetűs közepét ériék el.

Minden gépszedő-tanulónak, de az oktatónak és az üzemvezetőnek is nem arra kell súlyt helyeznie, hogy a kezdő már az első vagy második héten bizonyos nagyobb szedésmennyiséget termeljen. Mindkét kéz minél több ujjának a hibátlan szedésnél való fölhasználása legyen a kitűzött cél, melynél a gépszedő eleinte nehezebben fog ugyan előrehaladni, minthogy itt egy billentyűzési rendszer elsajátításáról van szó.

A két kéz szétnyitott ujjait minél alacsonyabban tartsuk a klaviatúra fölött, szinte a billentyűk érintésével. Pontos szabályt nem szükséges felállítani arról, hogy melyik ujj melyik billentyűt használja. A mestergépirók, akik rendkívüli mértékben képesek fokozni szigorú ujjtechnikájukkal a gépirást, illetve a billentyűzés gyorsaságát, minden ujj számára pontosan kiszámított billentyűcsoportbeosztással dolgoznak. A mestergépirásnál

Pályadíjas hirdetés: Bezdány Ferenc, az „Ujság” hirdetésszedője volt a tervezője s elvitte vele a Nemesfémiparosok Szövetségének mesterhirdetésre kitűzött díját: egy értékes férfikarkötőt. A pályadíjat háziünnepség keretében adta át a nyertesnek a Globus-nyomda vezetősege részéről Szász Győző igazgató, rámutatva arra, hogy ha a hirdetés- és mesterszedők egyéni ötleteikkel hozzájárulnak a nyomdaipar fejlesztéséhez: ez minden szedő számára komoly buzdításul szolgál. A magunk részéről ehhez még hozzáfűzhetjük, hogy hirdetésszedőinknek bizonyos tekintetben kulturális missziójuk is van: a tömörkedő és izléstelen hirdetést apródonként olyan munkának kell fölvaltaniok, amelyek formabeli szépségük révén esztétikai nevelő hatással is lehetnek a lapok olvasóira. E cél elérése pedig jórészt a szedőemberen fordul meg, aki, ha jó az iskolázottsága, tisztában van a szépségtel és egyszersmind tipográfiai hatóeszközökkel, s adott esetben a karcolótűvel meg az ólommetező szerszámokkal is jól tud bánni: mindenképp sikeresebben bírkózhatik meg az újságreklám problémáival. Nagy helyzeti előnye, hogy az általa tervezett hirdetések a maguk egészében házilag készíthetők el, vagyis magában a nyomdában, a nyomda betűivel s esetleg ólomlemezzel, tehát semmi különösebb, kifelé való költségeskedés nélkül. A hirdetésszedés elméletével és gyakorlatával sokat foglalkozunk különben a Nyomdász-Egyesület szakkulturális munkacsoportján is, aminek Bezdány Ferenc — amíg munkabeosztása engedte — szorgalmas részvevője volt.

kifejlesztett tízujjas rendszert azonban helytelen volna minden változtatás nélkül a gépszedőnek átvennie, egyrészt mert a szedőgépen háromszorosa annyi a billentyű, mint az írógépen, másrészt a gépszedőnek egy nagyon bonyolult gépmechanizmus működésével is törődnie kell; végül pedig, mert a mestergépírók vakírásos módszere, mely szerint ezek billentyűzés közben a klaviatúrára egyáltalában nem néznek, a gépszedésnél csak részben valósítható meg, amiről a helyes kéziratolvasással kapcsolatban még szó lesz. Az ujjak racionális felhasználása tehát a gépszedőnek azt jelenti, hogy azt az ujjat kell használnia, mely a billentyűhöz a legközelebb fekszik. Téves volna azonban az egyik kéz teljes pihentetése akkor, ha valamely szó szedésekor a billentyűk mind a másik kéz felé esnek. Az első napokban elég talán, ha a tanuló egyelőre a középső ujjait használja. A második vagy harmadik napon már a két mutatóujjat is munkába lehet venni. Ekkor már rátérhet a tanuló két-három betűs összetételek ismétlésére és begyakorlására, például: es, cs, ar, mb, emb, stb., melyek tetszés szerint kombinálhatók, miáltal a közép- és mutatóujj megszokja az ujjak gyors játékát. Ha már megfelelő ügyességgel és biztonsággal rendelkezünk, s e két ujj összmunkája kielégítő, akkor már hozzávehetjük a hüvelykujjat is, melynek a lejjebb fekvő billentyűknél van fontos és hálás szerepe. A balkéz gyűrűs vagy kisujja (ez az ujj eleinte gyenge, de a gyakorlástól megerősödik) kizárólag az ékbillentyűt szolgálja. Az egymás alatt fekvő billentyűket ugyanazon ujj végighúzásával használjuk. Dupla betűknél a billentyűnyomás egy pillanattal tovább tartson. Ha már elég jól ismeri a tanuló a klaviatúrát és ujjait biztosan használja, az eddigi útmutatás felhasználásával gyakorolja be a sűrűn előforduló szavaknak a szedését. Ezekkel a gyakorlatokkal, miután kézíratra nincs szükség és így minden figyelem a billentyűzésre összpontosul, a szedő nagyban fokozhatja szedési képességét.

A többujjas szedésnél a gépszedő azt fogja tapasztalni, hogy a billentyűzés nagy részét a balkéz ujjainak kell elvégezniük. Éppen ezért a gépszedőnek le kell számolnia a balkéz öröklött ügyetlenségével, mert hiszen a leggyakrabban előforduló betűk nemcsak a magyar, hanem még fokozottabb mértékben a német klaviatúránál a balkéz ujjainak jutnak. Ajánlatos még, hogy a kizárást a balkézrel szokjuk meg, hogy a jobb-kéz a sor elküldésére készen legyen.

Ha a tanuló az elmondottak figyelembevételével tanulja meg a gépszedést, akkor bizonyos nyugalom fogja jellemezni a szedését és nyugodt, jó „griff”-et sajátít el.

A nyugalom biztonságot jelent, a biztonság pedig gyorsaságot és egyenletes munkát. Minden gépszedőnek tisztában kell lennie azzal, hogy csak a nyugodt munka-tempó, mely sokak előtt szinte lassúnak tűnik föl, biztosítja a gépszedő önbizalmát és az egyenletes szedést. Találón variálták azt a mondatot, hogy a gépszedő első kötelessége a nyugalom. Nyugalommal kezdje és fejezze be a gépszedő-jelölt a tanulást és nyugalommal fogjon hozzá a napi munkájához és nyugalommal folytassa.

A helyes ujjtechnikával kifejlesztett rendszeres szedésnek kiegészítő részét képezi a kéziratolvasás észszerű módja. Helytelen, ha a gépszedő kizárólag vagy a kézirattal, vagy csak a billentyűzéssel van elfoglalva. A két tevékenységet lehet és kell is összekapcsolni. Valóban csak akkor nevezhető a gépszedő munkája rendszeresnek, ha a szedő képesíti magát arra, hogy billentyűzés közben is olvashatja a kéziratot.

Ha már bizonyos előrehaladást ért el a gépszedő-tanuló, ha a több ujjal való szedésben már elég biztos gyakorlata van, akkor még egy fontos föltételnek kell megfelelnie. Igyekezzon a lehető legkevesebb megszakítással avagy minden megszakítás nélkül sorokat szedni. Azok között a szedők között, akik ennek a követelménynek megközelítően sem képesek megfelelni, akadnak éppen az úgynevezett gyöngye munkakerők. A kezdő gépszedő próbálkozzon tehát bizonyos gyakrabban előforduló szavaknak a leszedésével, anélkül, hogy a klaviatúrára nézne. Ha ez sikerült, akkor tovább kell kísérleteznie, hogy így a klaviatúrától pillanatnyilag felszabadult szemek a kéziratot tovább olvassák. Ezeket a kísérleteket fokozatosan ki kell terjeszteni. Megfelelő gyakorlattal végül a szedő odáig fejlődik, hogy a klaviatúra csaknem teljes kisbetűs részén, nem nézve oda, hibátlanul tud szedni. Így aztán a klaviatúrától nagyrészt függetlenített szemek főleg csak a kézirattal foglalkozhatnak. A szemeket a kézíratra irányítva és azt szavanként olvasva, a gépszedő ujjai vakon is biztosan szednek a többujjas szedéstechnika segítségével. A több ujjal dolgozó gépszedő ugyanis a billentyűzés útját annyira lerövidíti, hogy odanézés nélkül is biztosan és úgyszólván mechanikusan a megfelelő billentyűt üti meg. Ezáltal a gépszedő szemeit is megkíméli és kiküszöböli a fej folytonos ide-oda forgatását a kézíratról a klaviatúrára és vissza.

A többujjú szedéstechnikába szinte harmonikusan bekapcsolódik a kéziratolvasás és billentyűzés előbb jelzett egységesítése. Ennek a szedési módnak előnyei kétségtelenül felülmúlják az ökölbeszorított kezek-

ből kinyúló két merev ujjal való szedést és a fejnek a kézirat és klaviatúra közötti szüntelen való s nem csekély mértékben fárasztó kapkodást.

Az elmondottakból logikusan következik, hogy a gépszedést tanulóknak kiképzésénél a nehezebb és fárasztósság, de azután később annál több eredményt hozó rendszeres szedéstechnikai módszert kell alkalmazni. A kiképzésnek ezzel a részével legajánlatosabb egy a többujjú szedéstechnikát kitűnően értő gépszedőt megbízni, aki tanítványából ügyes és használható gépszedőt nevel. Ez természetesen időbe és pénzbe kerül és még annak a számításnak kikapcsolásával jár, hogy a kezdő gépszedő már a második vagy harmadik héten lehetőleg minél többet termeljen. A gépszedő-tanulótól nem termelést kell várni, hanem azt, hogy a gépszedést alaposan és rendszeresen elsajátítsa.

Székely Artúr II.

A katolikus egyház által tilalmazott könyvek jegyzékének címlapja 1670-től. Ebben az „Index”-ben betűrendben föl voltak sorolva azok az írók, akiknek minden művét tilos olvasni a hívőknek. Föl voltak továbbá sorolva azok a könyvek is, amelyeknek csak egyes, botrányosaknak talált helyei voltak törölnödök. Végül sorra következett annak a 61 könyvnyomtatónak a neve, aki a tiltott könyvek előállításában bűnösnek találtatott. Az „Index” különben 1559 óta igen sok kiadást ért meg. A kép alján levő, az Apostolok Cselekedeteiből vett idézet a magyarban így hangzik: „Sokan pedig azok közül, akik ördögi mesterségeket gyakoroltak, könyveiket összehordva: mindenek láttára megégették vala.”

Nyelvi és helyesírás bogarászás

Nagyon jó helyesírási könyveink és szótáraink vannak, mégis szükséges néha, hogy azok használatát megkönnyítsük. Amiként a törvényeket, sőt a bibliát magyarazzák, úgy kell itt-ott a helyesírási szabályokat is néhány szóval megmagyarázni, hogy azokat jobban megértsük és tudatunkban meg rögzítsük. Sem az Akadémiának helyesírási füzetete, sem Balassa tanár egységes helyesírása nem szentelhet sok helyet példák felsorolásának vagy hosszabb magyarázatoknak. Az említett könyvek csak a szó helyes leírására szorítkozhatnak. Azért az alábbiakban ismét néhány gyakran hibásan látott szót beszélünk meg:

Játszsa. Ezt az igeragozást nagyon gyakran látjuk helytelenül így: játszsa. Játsza az elavult elbeszélő mult alakja. Ragozzuk csak a játszik igét a jelen időben és tárgyias esetben! Én játszom, te játszod, ő játssza a főszerepet. Eredetileg ő játszja lenne, épúgy mint ő írja, ő mondja. De a j áthasonul a szó utolsó betűjévé és így lesz belőle: sz. Tehát: játssza, mint ő olvas: olvassa, mászik: ő mássza stb. A felszólító módban is: játsszad! Játssza! Játsszék! Játsszátok! Az azután már szintén nem helyes, ha a másik végletbe esünk és a játszik igét személyes ragozásában is két ssz-szel szedjük: mi játsszunk, ti játsszatok, ők játsszanak. Ez hibás, mert személyes ragozásban a jelentő mód jelen idejében így ragozzuk helyesen ezt az igét: mi játszunk, ti játsztok, ők játszanak (játsszom, játszol, játszik, játszott).

Gyujt, gyűjt, nyujt. Nem helyes, ha ezeket a cselekvőszókat hosszú magánhangzóval szedjük: gyújt, gyűjt, nyújt, mert a j-t amúgyis megnyújtja azokat. Az akadémiai helyesírási füzet és Balassa könyve is röviddel írja elő: gyujt, gyűjt, nyujt. Ellenben hosszan kell szedni ebben az alakjukban: gyúl, gyűlik, nyúlik.

Sejttetni engedi. Két szóban három hiba is. Kéziratban van itt előttünk és könyvmatosban is. A könyvmatos ugyan így írta: sejttetni engedi, de a hírlapíró „helyesbítette” és beleírta a j utáni t mellé a második t-t is. A két hibából hármát csinált. Az engedi szó teljesen fölösleges és németes (lässt ahnen). Magyarosan így írjuk: sejteti, de semmiesetre sem sejtetni engedi, még kevésbé sejttetni engedi. Az akadémiai füzet és Balassa helyesírása is (XXV. oldal) ezt írja a műveltető igék képzőjéről: „Ha a t-t más-salhangzó előzi meg, a képző -at, -et: bontat, hajt-at, sejt-et, sujt-at, gyújt-at, oszt-at. Tehát nem helyes, ha ezeket két t-vel írják:

bonttat, hajttat, sejtтет stb.” A szedő bátran egy t-vel szedheti ezeket a műveltető igéket. A korrektor nem fogja két t-re javítani. De ha hibásan szedi, sokszor nincs rá mód, hogy helyesen javítsák ki, különösen soröntő gépszedésben. És hogy mennyire neveltséges és helytelen a kettős műveltetés, legjobban érzékeltethetem ezzel a népies mondással: „hagyok magamnak ruhát csináltatni”, vagy: „ő hagy magának házat építtetni”. Magyarul így mondjuk: ruhát csináltatok, vagy: ő házat építtet. Elég az egyszerű műveltetés. A kettős műveltetés német hatásra vezethető vissza: Ich lasse mir einen Anzug machen, er lässt sich ein Haus bauen. Ha már nem hagyhatjuk el az „engedi” szót, akkor legalább válasszuk a kevésbé rosszat és szedjük így: sejtteni engedi, de sohase: sejtteni engedi.

Cik-cak, cakos, cikázik, csat, szij. Minden helyesírási szótár ellenére — talán a cikk szó hatására — íróink a cik-cakot cikk-cakknak, a cakost cakkosnak, a cikázik szót cikkáziknak írják. Legtöbbször hibásan szedik is utánuk. Hirdetőink a csatos cipőt csattosnak írják, így olvashatjuk sokszor nyomtatásban is. Némkülönbben vagyunk a szij szóval. Szíjjas, szíjjazás, szíjjak, szíjjat stb. alakjukban olvashatjuk ezeket. Pedig a csat is, a szij is, bármilyen képzőt ragasztunk hozzájuk, a tő csak csat, csak szij marad: csatolni, csatos, szíjas, szíjaz stb. Természetesen ha ragozzuk: csattal, szíjjal írjuk. Talán innen a tévedés.

Egy szó — két szó. Legutóbb kilátásba helyeztük, hogy erre a tárgyra visszatérünk. Korrektúra fekszik előttünk, amelyben ilyen hibák vannak: kiakart térni valami elől, el kellett hagyni a klinikát, megfogja indítani a lavinát. Hát ezekkel az igekötős igékkel sok baj van, ha más ige lép közéjük. Az igekötőket: el-, fel-, le-, meg-, be-, ki- stb. egy szóba írjuk az igével. Pl: elmenni, felnézni, leverni, megfogni, bemegy, kihajt stb.; de külön szóba írjuk, ha más ige van az igekötő és ige között. Pl: el akar menni, fel kell írni, le merte írni, meg fogja akadályozni, be szeretne menni, ki akarja hajtani stb. Ezt a szabályt ha megjegyezzük magunknak, hozzájárul szedésünk hibátlan-ságához. Ha az igekötős bírni és lenni segédigék tárgyra, főnévre vonatkoznak, az előbbieket egy szóba írandók. Pl: meglett az órája, elvult Pestről, megvan róla a véleménye, kifog rajta, meglesz a pénze, megfogta a karját, befogta a lovat, megvolt a lehetősége, megvolna a módja és így tovább. Azonban ha — ismételjük — ugyanezeket a segédigéket ige követi, külön írjuk őket három szóba. Pl: meg lett intve (németes!), el volt merülve, meg van akadva, ki fog

rándulni, meg lesz elégedve, meg fogja akadályozni, be fogja biztosítani, meg volt babonázva, meg volna mentve és így tovább. Reméljük, ennyi példa elég.

A vessző (,) fölösleges használata. Újabban a szerint szó után vesszőt látunk néha akkor is, amikor annak ott helye nincsen. Pl: „Értesülésünk szerint, letartóztatták a gyilkost”. A vessző itt fölösleges és onnan ered, hogy a mondat másféle megszerkesztése esetén a szerint után kell a vessző. Pl: „A gyilkost, értesülésünk szerint, letartóztatták”. A mint összehasonlító viszonyzó előtt teszünk vesszőt. Pl: Sokkal jobban oldotta meg feladatát, mint bárki más. Csak ott hagyjuk el, ha az összehasonlító mondat így kezdődik: „Jobb mint...” De a minősítő mint előtt nem szabad vesszőt tennünk. Pl: Gömbös miniszterelnök mint honvédelmi miniszter; a polgármester mint a bizottság elnöke; a főváros mint lovagias ellenfél stb. Nagyon gyakran találkozunk ilyen esetekben is vesszővel a mint előtt, ami helyesírási hiba. Herzog Salamon.

A Grafikai Szemle januári füzetete „A mi legnagyobb bajunk” címen pedzette már a magyar helyesírási elvek világosabbá-tételének kérdését, sőt Herzog kollégám meg is kezdte a gyakrabban előforduló ortográfiai hibák meg vitás kérdések kipécézését. De jó volna, ha ebből a munkából mentől több nyomdászember venné ki a maga részét. Elvégre sokan vagyunk olyan tipográfusok, akiknek már csak „hivatából” is naphosszat a helyesírási problémák útvesztőiben kell bukdácsolgatnunk. Szám szerint 2560 kéziszedő, 730 gépszedő, több mint 180 korrektor és 550 szedőtanuló van most Magyarországon, tehát 4000-nél több olyan ember, akinél a szakképzettség a magyar nyelv és helyesírás tüzetes ismereténél kellene hogy kezdődjék. Számításba vehetnők még, hogy 725 könyvnyomda van az országban, egyenként legalább egy-egy főnökkel, igazgatóval, akiknek talán mégsem mindenike fenéig tudósa a magyar nyelvnek és ortográfiának. Ha mindezeket a számokat összeadjuk: megállapíthatjuk, hogy 6000 körül jár a magyar nyomdaipar amaz embereinek a száma, akik kenyerüket jórészt a magyar nyelvnek, a magyar írás ólomban való tolmácsolása képességének köszönhetik. Ezért kell többet foglalkoznunk nyelvi és helyesírási kérdésekkel, mint bármí mással.

Bízva tehát abban, hogy példánkat sokan fogják követni, csatlakozunk az adatgyűjtés Herzog kollégánktól megkezdett munkájához, figyelmeztetve olvasóinkat egyes a java irodalmunkból összeszedett nyelvi s helyes-

írási hibákra, vitázásra alkalmas példákra meg érdekességekre. Magától értődik, hogy a helyesség dolgában való végleges döntésről csak az összegyűlt anyag kellő mérlegelése után lehet majd szó.

Kezdjük tehát:

Olvasom (Móricz Zsigmondnál:): „A fiatal asszony nem szólott rá, az öregasszony sírt s szivogatta a könnyeit.” — Minek az öreg asszonyt egy szóba venni? Így is, úgy is egy az értelme. Ha meg egy kis hangsúlyesik a jelzőre, amúgy is külön kell venni. (Pl: Öreg ember nem vén ember.)

Olvasom (Kosztolányi Dezső egyik cikelyében): „Minden egyes szóval megtanuljuk a kiejtést is és azt vesszük észre, hogy néhány száz sémászerű szó tudása után már tőrhetően olvasunk.” — Ortográfiai germanizmus a „séma”. Görög szó és „szkéma” volna a helyes írásmódja. Hasonló az eset a széltében írt és mondott „ischias”-szal, amely szintén görög szó és „iszkiasz”-nak kell írni és ejteni.

Olvasom (az Est hármaskönyvében): „Newyorkban, Honoluluban, Párizsban és Székesfehérvárott.” — Ha idegen nevek végső hangzóját ragozások megnyújtjuk (Palermóban, Brüggeben stb.): itt sem tehetünk másképp. Lesz tehát: Honoluluban.

Olvasom: „Angol-magyar dióhéj szótár.” Két szóban maradhat. A „dióhéj” itten főnévi jelző, úgy mint például a „tigris ember”-ben a tigris szó.

Olvasom (Kosztolányinál): „A hangoknak különféle csoportjai alkotják a nyelvet, vagyis közlendő gondolataink és érzelmeink közvetítőeszközét.” — A mondat végén levő melléknévi igenév cselekvő jelentésű, tehát jobb, ha külön szóba vesszük; így: közvetítő eszközét. Az ilyen participiumos összetétel kemény dió; sehol sem találunk rája elfogadható, generális szabályt. Valamikor régen, negyven esztendő előtti korrektorkodásom idején, olyanformán döntöttünk ilyen esetekben, hogy fölvetettük a kérdést: cselekvő, tranzitív jelentésű-e az a bizonyos melléknévi igenév. Például: Iszik az a pohár? Nem iszik! Akkor egy szóba vesszük; így: „ivópohár”. Fölügyel az a bizottság? Igenis fölügyel! Akkor két szóba kell szedni. Lesz tehát: „fölügyelő bizottság”. Az ilyes kritérium az esetek nagy többségében (világért sem mondom, hogy mindenkor!) bevált. — Mellesleg tán nem árt megjegyezni, hogy az efféle összetételek jórésze szemenszedett ortográfiai germanizmus. A németben ugyanis az ilyesmi (Aufsichtsrat, Organisationskomitee) sajátító esetben, genitívuszban álló főnévi összetétel, a magyarban azonban a „fölügyelő” stb. szó egyszerűen melléknévi

jelző. A nyelvtani dolgokban nem eléggé jártas ember ezt a nagy szerkezeti különbséget nem látva, gondolkodás nélkül, vakon utánozza a németet.

Olvasom: „A szélhámos szót azonban, ha akarnók, se irthatjuk már ki.” — A tagadó sem szócskának a tiltó se-vel helyettesítése magánhangzóval kezdődő szó előtt nem volna megengedhető. Ha a „hiatus”-t a francia utálja, a magyar ember sem találhat benne gyönyörűséget.

Olvasom: „A plakát vékonybetűs negatív sorait látva, valami technikai balesetre gondoltam.” — A „negatív” szó tulajdonságot jelző melléknév; főnévvel nem forr össze új fogalommá. Külön írva a helyes.

Olvasom (Mikszáthnál): „A derék Olajbég, szó, ami szó, nem volt afféle szatócs, mint Csuda uram, vagy a pszicslár Dervisbég, kik egy pap vagy szép leány elrablásával beérték.” — A „szó ami szó”-t egyetlen hangsúllyal ejtjük ki, tehát a vessző fölösleges és zökentő.

Olvasom: „De a báránycák végre balramentek.” — Ha nem a „ballépés” fogalma rejtőzik mögötte: két szóba kell venni. (Ad analogiam: Balra kanyarodj!)

Olvasom (Kodolányinál): „És amikor látta, hogy inkább elszakad a két lova minden ína, de a lopott fa itt marad szekereztől, üvöltve kiáltott a temetőre!” — Helyesen: szekereztül. (A -stul, -stül ragnak semmi köze a -tól, -től ragasztékhoz. Az akadémia is ezt vallja.)

Olvasom: „A Tisztviselő Napló második oldalán, A nyelvoktató kontárok ellen cím alatt szerényen, mint az ibolva, egy kis hír jelent meg.” — A napló valamely tisztvisel? Széltében elterjedt hiba. (Kötőjel kell bele.)

Olvasom: „A budapesti nyomdai munkások hálások lehetnek a két testvérkörnek. — A „testvér” szó itt melléknéviül használt főnév, tehát külön kell írni. (Ugyanis nem olyan körről van szó, amelynek csak testvérek lehetnek tagjai. Hasonló eset: festék és rokon ipar.)

Olvasom (Révész Bélánál): „Egy meghatóan buta kislányt versek szavalására tanítottam.” — Nincs értelme, hogy egy szóba szedjük. Kis lány sem jelentene mást; nem úgy, mint egy kisasszony és egy kis asszony esetében.

Olvasom: Kiadta a magyar nyelvtanulások „Berlitz-módszerét” is. — Az idézőjellel általában csak a szoroson vett idézetet foglaljuk össze. Tehát lesz: „Berlitz-módszer”-ét.

Olvasom (Kosztolányinál): „A művész emberenfelüli és kívüli akarata.” — Az értelmesség és szabatoság okáért ne sajnáljuk innen azt a kis divízt. A német már meg-

szokta az ilyesmit. (Pl: Menschenrechte und -pflichten.) Lészen tehát: emberenfelüli és -kívüli akarata.

Olvasom (Simonyinál): „A magyar nyelv sokkal ritkábban használ szenvedő igét, mint más nyelv, például a latin, vagy a német.” — Az összes nyugati nyelvekben elmarad a komma a vagy-féle (oder, ou, or) kötőszó előtt, ha az pusztán szavakat köt össze s nem mondatokat. Ily esetben a vessző kitétele zökkenést okoz az olvasásban.

Olvasom (Halász Gyulánál): „Mit keres nálunk, a Duna-Tisza közén a német nyelvtengerből szakadt Etsch folyó, tsch-jával, a becsületes olasz Adige helyett: azok az osztrák-magyarok a megmondhatói, akiknek a Themsét, a Szajnát és Majnát köszönhetjük.” — Írhatjuk bizony Etsch-nek is, mert hiszen a felső folyása osztrák területre esik még ma is; a nagy háború előtt majdnem a fele volt osztrák. S talán a „Majna” elnevezést is kár kifogásolni; a Mainból magyarosították (ad analogiam: Vittenberga, Heidelberga).

Olvasom: „Aközépiskola valamelyik osztályában tanítják is a fogalmazás helyes módját és szabályait. Amelyeknek ismeretében kiművelődve, az írással foglalkozó ember gondolatközlésére reáarakódik az egyéni kifejezés, az egyéniség bélyege.” Az „Amelyek” szóval álmondat kezdődik, ami pedig esztétikusaink szerint nagy hiba. Helyesen így volna: „szabályait, amelyeknek”

Olvasom: „A szélhámos szóban van valami megbízhatatlan, kiszámíthatatlan jelentésárnyalatából. Valószínűleg ezt az árnyalatot élezte ki, vagy túlozva magyarázta bele, aki először használta, illetőleg ajánlotta a „Schwindler” magyar jelölésére.” — Nincs rá semmi okunk, hogy a magyar szövegben előforduló egyes német szót (tehát nem mondatot alkotó idézetet) nagybetűvel írjuk. Lesz tehát: „schwindler”.

Olvasom: „A Halotti Beszédet megértjük ma is, de hogy a ránk maradt szavakat úgy ejtették-e ki, nemigen tudhatjuk, mert fonogramjaink csak az utóbbi évekből vannak.” Az Egységes Helyesírásban fonogramot látunk, de odébb már gramm, grammofon, grammatika, kilogramm stb. járja. Az esetleges új kiadásban talán ezeket is egy m-mel kellene írni. Az akadémia ugyan két m-mel írta valamennyit.

Olvasom: „Mertha a nyomdajártas szerző kézzel is írja le kéziratát, abban az interpunkció helyes.” — Rossz összetétel; németes. Helyesen: nyomdai dolgokban jártas. Különösen nyomdászembernek nem volna szabad ilyen hajmeresztő germanizmusba esnie; a nyomdász legyen a nyelvnek őre.

Napfény és papíros

Képviselőválasztások idején történt, hogy egy kisebb nyomdában készült választási plakátot ragasztottak ki az uccánkban. A plakát szedése eléggé szabatos volt; a nyomtatása szintén. A fekete névsorból tüzes ibolyaszínben emelkedett ki a listavezető neve, jó harmóniával, messzeszólan.

Arra vitt az utam naponta kétszer is. Már a második napon meglepetve láttam, hogy a pompás lila színnek fuccs a tüzesége, s a sor mintha erősen halványodott volna. A harmadik napon még halványabbnak tűnt föl; az ötödik-hatodikon már szinte elvesztett a feketesség mellett; a tizedik-tizenegyediken már jóformán sem látszott belőle. A nap teljesen kiszitta a színét.

Annak a kis nyomdának az emberei tehát ambíciózusan és jól végezték a dolgukat, csak éppen azt nem tudták, hogy gyakran — plakátnyomtatáskor pedig mindig — a festék fényállóságával is kell számolni. Ha vásárláskor megmondják a festékgyárosnak, hogy mire kell nekik az a lila festék: a gyáros bizonyosan fölvilágosítja őket, s a szegény listavezető nevének nem kellett volna elfogyia a fogyó holddal — helyesebben: a kelő nappal.

A festékgyárak a maguk árjegyzékeiben jobbra 1-től 5-ig terjedő számozással jelölik meg a tarka festékek fényállósági fokát; az 1-gyel jelöltek a legjobban, az 5-ös számúak legkevésbé bírják a fényt. Az ibolyaszínű festékek mellett többnyire 5-ös számot találunk. A tarka festék fényállósága különben nagyon viszonylagos valami. Függ egyrészt a fény intenzitásától, másrészt pedig az alatta levő papíros anyagától. Annyira fényálló festék, hogy még közvetlen napfénynek is kitéve, hetekig teljesen megtartsa az árnyalatát: eddig nem ismeretes. A fényállóság tehát csak viszonylagos s ha a festékgyáros valamely festéket abszolúte fényállóknak nevez, az csak azt jelenti, hogy normális világosságnál — tehát nem közvetlen napfényben — a festék igen hosszú ideig megmarad olyan vagy majdnem olyan árnyalatúnak, aminő eredetileg volt. Még ennek is megvan azonban az az elengedhetetlen föltétele, hogy a nyomtatási alap maga, vagyis a nyomtató-papíros ne változtassa meg a színét.

A jó papíros fő-fő alkotó része — akár rongyból, akár pedig fa fölhasználásával készült légyen is a papíros — a cellulóz, vagyis a sejanyag. A tiszta cellulózzal az a szakértők véleménye, hogy évezredek óta sem pusztul el. A levegőben foglalt savak és a fény ellenében majdhogynem teljesen immunis. Hogy örökké meg nem marad,

hogy valami végtelenül lassú elégségi folyamat sok ezernyi esztendő alatt végtére is megsemmisíti, azt megengedik, sőt valószínűnek tartják, de viszonylag mégis csak rengeteg tartósságú a tiszta cellulóz. S ha elődeink rongypapírosa évszázadok folyamán mégis csak megsárgult: annak oka egyszerűen az, hogy a kizárólag rongyból készült papíros tisztasága is csak viszonylagos, mert a papíros még a leggondosabb gyártási eljárás mellett sem állhat pusztán tiszta cellulózból. A pornak, piszoknak a papíros-masszába jutása teljességgel kikerülhetetlen; s a rongyban vannak mindig mellékes anyagok is, a szerint, hogy mire használták ruha-korában a rongyot. Ezt teljesen megtisztítani pedig a mai eszközökkel még nem lehet. Azonkívül kevernek a papírosmasszához fehérítő meg színező anyagokat is, amelyek pedig a levegőn meg a világosságon könnyen megváltoztatják a színüket, különösen ha olyan ellenségekkel kerülnek folytonos érintkezésbe, aminők a vasvegyületek, a levegőben levő oxigén, ammoniák, kénsav és salétromsav, amelyek egyenként is képesek megváltoztatni, ha nem is a cellulóznak, de a közte levő pótló-anyagnak meg miegyébnek a színét.

Különben nincs kizárva, hogy bizonyos föltételek mellett a cellulóz színét is megváltoztatja a fény. Hiszen az úgynevezett elektromos nyomtatásnak is ez volna az alapja. Eszerint a fénynek a papírosra való hatása — ismételjük: bizonyos feltételek mellett — kicsiben olyan volna, mint aminőt a fotografiai másolópapíron tapasztalunk.

Levegőnknek fő-fő alkotórésze, az oxigén a papírosban levő fémrészecskéket oxidálja. Vasvegyületek — ha csak minimális mennyiségben is — vannak majd minden papírosban. Ha egyebűn nem is, a gép alkotórészeivel való érintkezés következtében okvetlenül kerülnek beléje. Az oxigén hatására aztán e vasvegyületek rozsdásodnak s megváltoztatják a papíros színét. Túlzás nélkül állítható tehát, hogy a rongypapíros megsárgulását főképp a benne levő vasvegyületek okozzák. Ha nagyobb mennyiségű vasvegyületet tartalmaz a papíros, egykettőre sárgásbarna foltok mutatkoznak benne. A kénsav és salétromsav pedig a fémestőanyagokat bontja meg, például a cinóbert, az ólomfehéret stb.

A silányabb papíros fő-fő anyaga: a lignin, már a levegő hatására hamarosan elkorhad. Míg a rongyból készült meg az ú. n. famentes papírosok cellulózja megmarad a maga eredetiségében s pusztán a kíséző anyagok színe változik: a fapapírosoknál megtámadódik s úgyzólván elég maga a papíros fő-fő alkotó elemét tevő lignin is.

Ezt tudva: nem számíthatunk arra, hogy mostani színes nyomataink ugyanoly hatásúak lesznek évszázadok múlva is, mint aminők most. Még ha a hozzájuk használt festékek a legtökéletesebb fényállóságúak volnának, még akkor sem lehetne erről szó, mert hisz ha a papíros színe változik: meg kell változnia a rajta levő lazúros színek is.

Rézléniák tisztogatása

Nagyon drága és nagyon hasznos anyaga a könyvnyomtatónak a rézlénia. Méltó, hogy mind a szedő, mind pedig a gépmester kellő figyelmet fordítson az épségben-tartására. Ha egyszer a fekete léniák végei nem illeszkednek pontosan egymáshoz, akkor már baj van: a szaggatottságot a laikus megrendelő szeme is észreveszi. Pedig a végek időelőtti megkopása a helytelen kezelés következménye, főleg a nyomtatás erős voltáé.

Már a rézroszda maga nem sok kárt szokott tenni a rézléniákban, ami főképpen a nagy símaságuknak is köszönhető. Mindamellet szorgosan kell tisztogatnunk, mert a gyakori használat következtében igen sok piszok tapad rájuk, ami táblázatos szedésnél kétségtelenül nagy hiba. Ha a lénia még nem nagyon piszkos, úgy tisztíthatjuk meg legkönnyebben, hogy egy ideig vízben áztatva, valami durva ronggyal erősen ledörzsöljük. A piszkosabb rézléniáknál azonban ez az eljárás már nem ér semmit, s ezért a különböző nyomdákban más-más léniatisztítási metódusokkal próbálkoztak meg. Némely helyt terpentinben való egy-két napos áztatással igyekeznek fölengesztelni a rézléniák oldalára száradt piszkot meg festéket, hogy aztán durva ronggyal tisztára dörzsölhessék őket. Másutt a léniákból egy csomót a törőrongy közé téve, addig dörzsölik őket egymáshoz, amíg a piszok és festék egészen le nem kopik róluk. Mind a két eljárásnak megvannak a maga rossz oldalai. A terpentinnel való föláztatás nem mindig sikerül, a léniák dühös egymáshozdörzsölését pedig gyakran a vonalkép is megsínyli. Ezt tudva, egy nagy nyomda betűöntő-faktora néhány hétre igen erős lúgba tette a rézléniákat. Egy kissé kockázatosnak látszott a dolog, de olyan léniákról volt szó, melyek évek hosszú során át voltak fölszedve időnként nyomtatódó menetrend-szedésben, s annyira rájuk volt száradva a piszok meg a festék, hogy kevésbé radikális módon szó sem lehetett a tisztításukról. A léniáknak sem a képe, sem az oldala nem szenvedett a lúg hatásától.

Sógor technikák

Most, amikor a mélynyomatás technikája hatalmas fejlődésnek indult és mindenütt róla folyik a szó, róla írnak a szaklapok, valamint tőle féltik a magasnyomatást a kishitűek, — fölültek az ember fejében a kérdés: hogyan is lehetséges, hogy már előbb nem találták föl azt a mélynyomatást? Hiszen állítólag „nincs semmi új a nap alatt”; minden, ami újnak látszik, a történelmet ismerő embernek már régi ismerőse. Csak egy-egy újabb fogás, egy jó gondolat kell hozzá és kész az új találmány. Hogy azután annak a gondolatnak kidolgozása, csiszolgatása esetleg évtizedekig tart: az már más lapra tartozik. Mi mindenesetre nézzünk bele a multba, kutassunk a technikai rokonságok után és ejtsünk néhány szót egy olyan ősrégi technikáról, amely alapja vagy kiindulási pontja lehetett a Gutenberget megelőző fatáblás nyomtatásnak, s ezzel egyszersmind az egész nyomdászatnak is.

A szövetek nyomtatásáról van szó, ami többezer-éves kínai találmány, de az egyiptomi sírleletekből is ismeretes. Az ilyen ősi vászon- és egyéb kelme-nyomatok dúcai valószínűleg fából metszettek voltak, tehát egy, a könyvnyomatással mintegy sógor-ságban álló technikával készültek. A Keleten általában még ma is ilyen fába metszett lapokkal — kézi nyomtatás útján — állítják elő a legpompázatosabb kendőket és szöveteket.

Hogy Európában mikor kezdték meg a szövetnyomatást: nem lehet egész határozottsággal megállapítani; Fiorillo azt állítja, hogy Gizella királynénak, Szent István feleségének 1031-es évszámmal ellátott kazulája lett volna az első Európában nyomtatott szövet. De csak a keresztes háborúk után került hozzánk az indiai, s általában a keleti szövetnyomatás alaposabb ismerete. Előbb főképpen a délvídekben keletkeztek szövetnyomató műhelyek, s csak nagysokára, a tizenhatodik század felé honosodott meg az új iparág Közép-Európában, első sorban a franciáknál, akik ebben a tekintetben — már ami a művészi színvonalat és a divat irányítását illeti — évszázadokon át megtartották a maguk vezetőszerepét.

A szövetnyomatás azonban egészen a tizenharmadik század végéig kézi munka volt itt is. A nyomtató-forma falapból állott, amelybe azonban — hogy nagyobb mennyiséget lehessen róla nyomtatni — már különböző rajzolatú sárgarézlemezek voltak belevetve. Az ilyenformán előállított kontúrok között nemezzel töltötték ki, ha arról volt szó, hogy nagyobb fölleteket is nyomtathassanak a formával. Ezeket a plombinák

nevezett nyomtatólapokat még ma is szél-
tében láthatjuk a női kézimunkákat elő-
nyomató műhelyekben.

A szövetnyomatás fáradságos és hossza-
dalmas volta arra ösztökélte a tizenharmadik
század gépész-mechanikusait, hogy a kézi
munkát helyettesítő gépszerkezetek meg-
alkotásán törjék a fejüket. Az első ilyen
gép 1780 körül került használatba; „boszor-
kány”-nak nevezték, s plombinákkal dolgo-
zott. Majd 1834-ben föltalálták a „perrotina”
nevű gépet, amely már többszínű nyomta-
tásra is alkalmas volt. Még 1785 körül egy
Bell nevű angol föltalálta a vésett rézheng-
gerrel való nyomtatást, minekutána már a
domborúra vésett fametszetekkel is sokat
próbálkozott.

Amíg a szövetnyomatás addig eminen-
sül magasnyomatás volt, a mélyített képű
rézhengerek használata óta a mélynyomta-
tásos jelleg lép előtérbe. A rézhengereket
kezdetben vésték, majd pozitív rajzú acél-
lapokat, úgynevezett molettákat futtattak
alattuk keresztül, amelyeknek képe a hatal-
mas nyomás következtében a rézbe bele-
nyomódott. 1834-ben föltalálták a pantográ-
fot, s újabb időkig ezzel vésték a kicsiny
rajz után tetszés szerint való nagyításban
a sárga- vagy vörösrézből való hengerek raj-
zolatát. De ma már e munkát is pótolják
a könnyebb maratással, s magyar ember-
nek, Tausz Sándor Pallas-nyomdabeli igaz-
gatójának is vannak ebben az irányban jelen-
tős újításai.

A szövetnyomatást mostanában főkép
6—16 nyomóhengerrel felszerelt hatalmas
rotációs gépek végzik, melyek ugyanúgy
működnek, mint a mélynyomató rotációs
gépeink. A festéket a hengerek rendszerint
közvetlenül szedik magukra a festéktartóból,
s a fölületükről „rákel” törli le a fölösleges
festéket. A szövet aztán egy rugalmas alátét
segédelmével mintegy kiemeli a festéket a
mélyedésekből. Így születik meg mostaná-
ban az a hallatlanul változatos színpompa,
amelyet napról napra csodálhatunk a női
kelméken meg egyebeken.

Aki figyelmesen elolvasta az iménti soro-
kat, lehetetlen, hogy föl ne tűnjék néki a
szövetnyomatás meg a mi mélynyomató
eljárásunk közt meglévő elvbéli, sőt azon-
túl is menő hasonlatosság. S szinte csodál-
kozik rajta, miért kellett a rotációs szövet-
nyomatás föltalálása után majd száz évig
várni, mire e technikának mintegy sógorát
— vagy tán inkább testvérét? — a rotációs
mélynyomatást Mertens Eduárd Freiburg-
ban föltalálta.

Különben... a szedőgépen is száz eszten-
deig vajúdtak a föltalálók százai, mire gya-
korlatilag csakugyan használhatóvá lett!

A mély- és szövetnyomatás között való-
rokonsághoz hasonló az offset- és bádog-
nyomatás egymás közti viszonya is. Tudu-
másunk szerint 1881-ben szabadalmaztattak
egy olyan bádognyomató eljárást — mely-
lyel ma is dolgoznak —, hol nem közvet-
lenül a formáról, hanem mint az offsetnél:
gumilap közvetítésével vitték át a nyomatot
a bádoglemezre. Sőt, bár az offsetet csak
1904-ben találták föl, mégis már az 1900-as
évben a szentpétervári állami nyomdában
szintén közvetett nyomtatással — a híres
Orlov-féle sajtókolosszusokon — nyomtat-
ták a cári bankókat.

Igen érdekes és a szakmáját szerető szak-
ember számára szórakoztató foglalatosság:
belemélyedni a különböző nyomtatótech-
nikák titkainak a fürkészésébe. Rengeteget
lehet tanulni belőlük és ha a jó papnak
holtig kell tanulnia, úgy a jó nyomdászra
is ráfér a holtig tanulás, hisz oly rengeteg
ága van a mi szép mesterségünknek, hogy
tíz élet is kevés lenne ahhoz, hogy mindent
megtudjunk. Ifj. Novák L.

Szedőköppönyegünk

megvédi testünket és ruhánkat a portól és
piszoktól. Óvhatatlan, hogy munkaközben
ki tudnánk kerülni azokat a helyeket, ame-
lyek felső- és alsóruhánkat bepiszkolással
fenyegetik. Az intelligens nyomdász bizony
ma már nem mehet ki az uccára szurtos-
maszatos ruhában és mivel a munkaköpeny
mégis csak kevesebbe kerül, mint egy-egy
öltöny rendes ruha: azért munkaközben
csak munkaruhában dolgozunk. Az utóbbi
időkben bevonult a nyomdákba is a fekete
köppönyeg. Ennek — amellett, hogy talán
nem is szép — még az a hibája is megvan,
hogy mivel fekete, nem kiméljük semmitől
azzal a hamis elgondolással, hogy a piszok
úgysem fog rajta. Pedig dehogyan! Rövid
időn belül valóságos szemetesláda lesz a
köppönyegből! Azt hiszi az ilyen fekete köp-
nyeg tulajdonosa, hogy ha már fekete, nem
kell tisztítani és sokan nem is mosatják ki
egészen addig, míg le nem szakad róluk.
Közben a fekete köppönyeg kívül-belül egy-
formán piszkos lesz és kísül róla, hogy
bizony nem védi meg ruhánkat a bepiszko-
lódástól, hanem inkább maga is piszkol.
Tehát ne áltassuk magunkat a fekete köp-
nyeg előnyeitől, mert az csak alamuszi
álbarát, akiről soha nem tudhatjuk, hogy
melyik oldalról támad meg bennünket. Hasz-
náljuk tehát a hozzánk méltóbb világos színű
munkaruhát, amely csinosabb is és amellett
sokkal higiénikusabb. Juhász B.

Offset és kolor-offset

Az offset-nyomtatólemezek előállításának módja, egészen az új fototechnikai eljárások bevezetéséig, nagyjából megegyezett a litográfia módszereivel. Mikor a cinket és alumíniumot mint síknyomtatásos formának előállítására alkalmas anyagot használni kezdték, a litográfia addig még jól bevált módszereit igyekeztek az új anyagra átültetni. Ezek: a nyomtatólemezeire való közvetlen rajzolás (litográfia) és a kövön elkészített litográfiák átnyomtatása.

A szemcsézett fémlemeze litográfiai tussal és krétával elég jól lehet dolgozni, ha nem is érhetők el olyan finomságok, aminek a litográfia fénykorából származó „kornkő”-rajzokon csodálhatunk. A litográfia egyéb szép technikái, mint pl a kövéset stb., közvetlenül a fémlemezen nem alkalmazhatók; az ilyen természetű munkákat ma is kövön készítik el és azután nyomtatják át. Ugyanígy a merkantilis jellegű munkákat is és a gyakorlatban az offsetgéplemezeire csak a nagy formátumokat, plakátokat litografálják közvetlenül.

A rajz rögzítése — a nem nyomtatódó részeknek zsír fölvetelére alkalmatlanná, víz fölvetelére pedig alkalmassá tétele — a lemezen vegyi anyagokkal történik, melyek a szabadon fekvő fém legfelső rétegével vegyülve, annak fölületén egy oly azon jól tapadó, vízben és egyéb oldószerekben oldhatatlan kemény réteget (cinksókat) alkotnak, mely víz fölvetelére kiválóan alkalmas, zsír fölvetelére azonban nem. A kép rögzítésének ez a módja — a gyakorlatban még be nem vált száraz offset kivételével — bármilyen módon is lett az a lemeze hozva — változatlan.

A litográfia úgy a kő-, mint az offset-nyomtatásnál kiváló eredményeket produkált kiváló szakemberek, néhányára nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk: a szakma valódi művészeinek kezében.

Mindez így volt egészen a háromszínű eljárás fölvtalálásáig, amely hatalmas árkonkurrenciát jelentett és mindig nagyobb és több munkaterületet hódított el a nyomtatólemezek kidolgozására sok időt és kvalitásos színes munkákhoz hosszú színskálát igénylő kromolitográfiától. Amint ez utóbbi árkonkurrenciára lett kényszerítve, s a lemezek kidolgozására kevesebb idő, a képek fölépítésére kevesebb szín állott rendelkezésre: előtűntek nagy hátrányai, így például az is, hogy a reprodukció az eredeti vázlattal már rajzban sem egyezhet teljesen, hiszen arról kézzel lesz lerajzolva vagy lepauszálva. Túl-

ságosan sok függ itt a munkát végző litográfus rajzbeli készségétől. A különböző féltónusok elérésére pedig a tollal való rovátkolás, pontozás, a lemez szemcséire való krétázás, vagy a kefével való „spricelés” kielégítő módszer — addig, amíg vonalas rajzokról, vagy csak egyszerűbb féltónusokat mutató egy- és többszínű képek nyomtatásáról van szó. Plakátok, címkék nagyrészt még ma is így készülnek.

Fényképek, festmények, általában finomabb rajzú színes képek sokszorosítására ez a módszer azonban már nem alkalmas, már a rajzbeli nehézségek miatt sem; a sokszorosítandó kép vagy tárgy anyagszerűségét pedig így visszaadni túlságosan nagy — esetenként lehetetlen — feladat.

A kézi munkával fölrott nyomtatórészecskék már a festékezésnél is vastagszának, ha pedig az offsetlemez átnyomtatással készül, a kétszeri (kőről az átnyomópapírosra, onnét a lemeze) átnyomtatás következtében ez a vastagodás már nagyon is számba jövő. Ha a színes kép fölépítéséhez sok színt használunk és a színlemezek nagy részét gyöngre, féltónusos színekkel nyomtatjuk: el lehet kerülni, hogy a litográfus rajztechnikája túlságosan fölűnően legyen látható és a fölhasznált nagyszámú színlemezrel a reprodukálendő kép még oly finom színárnyalatait is sikerül erősen megközelíteni. Ez a módszer azonban — mint már említettük — a háromszínű eljárással szemben nem állhatta meg a helyét; tehát az utóbbit próbálták az offset céljaira fölhasználni. E próbálkozások közül legrisikertelmebb a Reisacker-féle eljárás volt.

Ennek lényege, hogy ahhoz mérten, hogy egy- vagy többszínű reprodukciót akartak készíteni, a reprodukálendő eredetiről kb. 0,82 mm-es cinklemezekre egy- vagy többszínű autotípiákat marattak. Próbanyomat esetlegeskorrektúrák után az egyes lemezeket lehetőleg élesen, kevés zsíros átnyomtatófestékek fölhengereve, egy simára csiszolt litográfiai kőre nyomtatták át. Itt módja volt a litográfusnak szokott módszereivel a színlemezeket még kissé átdolgoznia; majd a rajz rögzítése és esetleges újabb próbanyomtatás után a kőről zsírnyomatot készíteni. Végül ezeket a végleges ivbeosztás szerint átnyomták az offset-géplemezeire.

Itt már mutatkoznak a fényképészeti eljárás előnyei: az eredetihez való hűség rajzban és bizonyos mértékig a színekben is. Leglényegesebb azonban, hogy a tónusok itt már nem kézi munkával, hanem az autotípiái eljárás alapján, raszter segítségével lesznek nyomtatóelemekre szétbontva. Ennek előnyeit a szakember előtt fölösleges vázolnom.

Nagy hátránya az eljárásnak és tökéletlenségének kizárólagos oka, hogy először magasnyomtatásos formát, klisé-t kell készíteni és azt átnyomtatás útján síknyomtatásos formává átalakítani. A háromszori átnyomtatás következtében az autotípiá pontjai a legszakosított kezeléssel is megvastagodnak, megsérülnek és deformálódnak. Ezáltal a képet alkotó tónusok sötétebbek és nyugtalanok lesznek.

A vastagodás nyomtatáskor továbbfolytatódik, úgy hogy ha a színlemezeket abban az erőben nyomtatnák, mint az eredeti klisé-ről készült próbanyomtatásnál: az eredmény egy annál sokkal sötétebb, teljesen hamis kép lenne. Ezt elkerülendő: a színeket halványabbra véve, olyan képet nyerhetünk, melynél a középtónusok nagyjából megfelelnek, de a mélységek, az erőteljes, tüzes színek hiányoznak. Ezeknek pótlására vagy azonnal a klisé készítésekor, vagy pedig litográfiai úton pótlemezek készülhetnek. Ez a módszer jobb minőségű munkáknál elkerülhetetlenül megint a hosszú színskálához vezet, ha nem is olyan mértékben, mint a kromolitográfiánál.

Mindebből láthatjuk, hogy adva volt egy eredményekben eléggé tökéletesnek nevezhető eljárás a féltónusos meg színes képek reprodukálásához: az autotípiái és háromszínű eljárás, melynek segítségével azonban csak magasnyomtatásos (vagy az offsetra való átdolgozás szempontjából tekintetbe nem jövő mélynyomtatásos) formákat lehetett közvetlenül előállítani.

Másrészt itt volt a sok szempontból ideálisnak mondható offset-nyomtatás közismert előnyeivel, gyorsjáratú gépeivel. Ezek az adottságok és a fejlődés szinte kényszerítette a szakembereket a kettő valamilyen módon való összekapcsolására. A főntebb vázolt Reisacker-féle átnyomtató eljárás a problémának nem megoldása, hanem megkerülése volt. A problémát, amely a raszterpontokra bontott kész színrészelemeknek az offsetgéplemezeire való, változás nélküli pontos átvitele: meg nem oldotta. Erre az átnyomtatás teljesen alkalmatlan.

A fototechnikai átvitel az, amely a problémát megoldani hivatva volt.

Maga a fémlemezeire való fénymásolás már régen nem probléma. Az egyetlen nehézség az egyszínű képeknek vagy színkivonatoknak raszterpontokra bontott, fénymásolásra alkalmas negatív formájában való előállításában rejlett. A színérzékeny fényképészeti lemeze, színszűrőkön keresztül készült raszteres (autotípiái) negatív még korántsem nyomtatásra alkalmas színkivonat. Oka ennek részben a raszter által okozott tónuseltolódás és rajzvesztés, de főleg a színes

fényképészeti eljárások és a nyomdafesték gyártására alkalmas festőanyagok tökéletlensége, melyek szintisztaságban s színerőben meg sem közelítik a spektrum színeit.

A raszteres felvételt egyszínű reprodukció esetén tónus-, többszínű esetén: tónus- és színkorrekciónak, retusnak kell alávetni. Ez a színlemez egyes, az eredetinek meg nem felelő részleteinek szükség szerinti legyön-gítését vagy erősítését jelenti. A klisékészíté-snél ez az úgynevezett tónusmaratás út-ján történik. A színszűrőn keresztül elkészí-tett raszterfőlvétel fémre való másolása után következő maratás folyamán a klisé nem-csak mélyebb lesz, hanem a savtól csak fölülről védett raszterpontok egyre kiseb-bednek, ezáltal a tónusok világosabbak lesznek. A maratási folyamat időnként való megszakítása, egyes képrészletek savaknak ellentálló anyaggal való befödése által a képet alkotó tónusok egymáshoz való viszonyát tetszés szerint megváltoztathatjuk.

Ugyanezt a normális fényképészeti rasz-teres negatívon vagy pozitívon a régebben ismert eszközökkel nem lehet megcsinálni, mert a lemez gyöngítése folyamán a rasz-terpont nemcsak oldalról, hanem fölülről is gyöngül, tehát a pontok nemcsak kisebbed-nek, hanem egyúttal azok fődése is keve-sebb lesz, úgy hogy a lemez fénymásolásra hamarosan alkalmatlanná válik. A gyakorlati színretusnál pedig sokszor háromnegyedes vagy még kötöttebb rasztertónusoknak ne-gyed és nyolcad tónusértékre való legyön-gítése szükséges.

Tudomásom szerint Amerikában, valami-vel később Németországban és Angliában több különböző intézet és szakember fog-lalkozott ezzel a problémával és azt külön-böző módon oldotta meg. Eleinte például féltónusos főlvételeket, majd ezekről papi-roskópiát készítettek, azon fehér és fekete festék, ecset és fecskendő-pisztoly segítsé-gével végezték el a tónus- és szín-retust, s az erről készült raszterfőlvételeket kopíroz-ták azután közvetlenül az offsetgéplemezre. Vagy ugyanezt a változással, hogy üvegre készült féltónusos diaposzítívakon retusáltak. Vagy pedig a raszteres negatí-vokra retusált féltónusokkal tartottak vissza egyes részleteket a fénymásolásnál, s így igyekeztek a kopírozott tónusok erősségét befolyásolni. Hasonló eljárásokat még néhá-nyat említhetnénk; közös hibájuk, hogy a retust végző egyén kezéből kikerült szín-kivonatok még oly közbenső manipuláció-kon mennek keresztül, amelyek folyamán ezek a színek még erős változások-nak lehetnek kitéve, mielőtt vagy mialatt az offsetgéplemezre kerülnek. Ez mindmeg-annyi hiba forrása lehet.

Ideálisnak nevezhetők ezzel szemben az olyan eljárások, melyeknél a raszteres po-zitívon való pontkisebbités problémája van többé-kevésbé tökéletesen megoldva. Szín-és tónus-retus itt a raszteres pozitívon vég-legesen be van fejezve és a kész, retusált, absolute fődött, átlátszatlan pontokból és üvegesen átlátszó közökből álló raszteres pozitív lesz minden további változás nélkül az offsetgéplemezre kopírozva. Vagy úgy, hogy arról külön e célra készült filmre kontakt fénymásolás útján negatívot készí-tünk és azt másoljuk a közismert albumin-eljárással, vagy — mint még ideálisabb és azt nálunk is bevezetni sikerült — közvet-len a raszter-pozitívról másolunk az offsetgéplemezre.

Igy már majdnem tökéletesnek mondható módon lehet a raszteres színkivonatot az offsetlemezre másolni, megtartva a raszter-pontok teljesen pontos nagyságát és for-máját, ezzel együtt a kép minden finom árnyalatát, rajzát, valamint tónusainak nyu-godt símaságát. A gyakorlatban ezek az elő-nyök az új eljárás elvitathatatlan felsőbb-ségét tökéletesen beigazolták. Átlagos színes munkák három-négy színben, egészen első-rangúnak nevezhető, a műlap színvonalán mozgó munkák a legtöbb esetben öt-hat színben már elkészíthetők, szemben az off-set-eljárásnál annakelőtte használatos hosz-szú színskálákkal. Mivel pedig már a próba-nyomatatáshoz is teljesen kész pozitív és arról nyomtatólemez elkészítése szükséges, amelynek elkészítési módja és a róla való nyomtatás teljesen azonos az offsetgép-lemezekével, az a régi hiba is megszűnt, hogy a szép próbanyomat után egy sokkal rosszabb „aufllág” került kinyomtatásra.

Az így készített lemezek nyomtatódó és nemnyomatódó részei sokkal élesebben különböznek egymástól; előbbieket kevésbé hajlanak vastagodásra vagy elszürkülésre, az utóbbiak a „tónolásra”, mint a régi mód-szerekkel készített lemezeknél. Pláne ha a nyomtatódó részeket — mint ezt újabban csináljuk — kissé mélyre maratjuk, hogy azok a szemcsézet nivója alá kerülve, min-den sűrűdástől védettebben feküdjenek. Ezek a lemezek sokkal intenzívebben, több festékkel is nyomtathatók és élettartamuk is összehasonlíthatatlanul nagyobb.

Látva az ezekben az új eljárásokban rej-lő nagy lehetőségeket, a grafikai gépgyárak is egyre intenzívebben foglalkoztak a szük-séges segédeszközök és gépek előállításá-val és derekasan kivették részüket az új eljá-rás tökéletesítéséből. Gondolok itt elsősor-ban az „addírozó” másoló gépekre, melyek lehetővé teszik a képnek többszöri egymás mellé, vagy más képekkel való kombinált

másolását az offsetgéplemezre, mégpedig az összes színlemezekenél századmilliméterig menő egyforma pontossággal.

Midőn ezt az új eljárást Magyarországon (a megboldogult Freund Lászlóval) kolor-offset néven bevezettem, sokan nemcsak bizalmatlanul, de ellenségesen is fogadták, a grafikai munkásság — igaz, csak kis része — kenyerét féltette tőle és a kezdet nehézségein kívül még a szakma egyes részeinek ellenállásával is meg kellett küzdeni. Ma már azonban minden elfogulatlan szakem-ber előtt világos fenti fölfogás téves volta.

Én az eljárásnak az egész nyomdaiparra kiható jelentőségét abban látom, hogy lehe-tővé teszi nemcsak elsőrendű, hanem olyan tömegnyomtatványok igazán kvalitásos el-készítését is, melyek a vásárló közönség kezébe kerülve, annak izlését javítják és a nyomtatványokkal szemben támasztott igény-eit fokozzák. Hogy ennek iparunkra nézve milyen jelentősége van: azt hiszem, fölös-leges taglalnom.

Befejezésül még annyit, hogy még koránt-sem beszélhetünk egy véglegesen kialakult offset-eljárásról, mert eddig a fejlődésnek csak egy jelentős állomásához érkeztünk el. A szakemberekre sok tennivaló vár, mire az offsetből mindent kihoznak, ami még benne rejlik.

Bayer Pál.

Vezérfonal a tipográfiai tervezéshez

(II.) Bevezető közleményünkben megem-lítettem, hogy az elkészítésre kapott tipo-gráfiai feladat megoldását a kézirat alapos tanulmányozásával és elemzésével kezd-jük. Ezt tesszük az esetben is, ha egyéb-ként többé-kevésbé jól körülírt utasításokat kapunk a munka kivitelezését illetően akár közvetlenül a megrendelőtől, akár pedig nyomdabeli fellebbvalóinktól.

A gyakorlatból tudjuk, hogy a munkára vonatkozó utasítások az esetek túlnyomó részében éppen nem szabatosak; tapasztalásunk szerint vagy túllakonikus formában adatnak, vagy pedig részletekben annyira bő körülírás kíséretében, hogy az nagy mér-tékben zavarba hozza a kevésbé rutinos tervezőt. Igen gyakori a rövid, ukázszerű utasítás: „ezt csapjuk össze, mert más munka kedvéért olcsón kellett elvállalni” — ami persze nem jelenti egyben azt is, hogy az ilyen munkára nem kell, vagy nem szabad kellő gondot fordítani. Nem ritka azonban az olyan utasítás sem, amely kvalitásos mun-kákra utalás kíséretében szabadabb kezét

biztosít a tervezőnek. De akár az egyik, akár a másik esettel állunk szemben, mindenképp igyekezzünk a feladatot a körülményekhez képest lehetőleg legjobban megoldani.

Kétségtelen, hogy minden tipográfiai feladat a legkülönbözőbb formában oldható meg. Lehet az egyszerű, lehet igen magas tipográfiai nivón álló, s lehetséges azt az előbbi kettő között fellelhető arany középúton is megoldani.

E három megoldási lehetőségéből vagy azt az utat választhatjuk, amelyet jómagunk ízlése és a munka tanulmányozásából leszűrt felfogásunk diktál, vagy pedig azt, amelyet a nyomdavezetőség megerősítése szerint a munkavállalással kapcsolatos anyagi korlátok megengednek.

Ma — sajnos — már nem éljük azt az időt, amikor az akcidenziákra fordított idő éppenséggel nem játszik nagy szerepet a nyomdai termelésben. Évtizedekkel ezelőtt nem volt baj, ha egy-egy díszesebb levélfejen vagy más akcidenzián hosszú napokig eldolgogtatott a mester, az újabb időben eltűrték, ha 1—2 napi munka árán alkottuk meg munkánkat. Ma azonban ezek a hosszúlejárátú terminusok órákra zsugorodnak össze, nemcsak azért, mert a munka ellenértéke csak annyit enged meg, hanem azért is, mert a mai termelési rend csak a gyors megoldásokat és lebonyolításokat ismeri el jogosultaknak.

Ezeket a körülményeket tehát ne hagyjuk figyelmen kívül, mert csak így biztosíthatjuk technikai munkálkodásunk nyugodt, zavartalan folyamatosságát. Erre való emlékeztetésem nemcsak szaktársaimnak szól, de munkaadóink is megszívlelhetnék. Éppenséggel nem ritka eset, hogy egy-egy munka technikai megalkotása közben ad a többség szemrehányást: „Miért csinál ilyesmit, ezt nem fizetik meg, elég lett volna így meg így megcsinálni ezt a munkát!” Ilyen esetekben pedig rendszerint az következik be, hogy a szedőt vagy nyomót elfogja az idegesség, kapkodni kezd, s eredeti tervét félig feladva, olyaténképp módosítja, ami a munka nivóbeli kivitelét csak károsan befolyásolja.

Pedig az ilyen kellemetlenségeket el lehet kerülni. És egyszerű módon lehet megelőzni. Hasonló eseteken okulva, egyidőben jómagam úgy védekeztem az ilyen meglepetések ellen, hogy megtudakoltam a munka kalkulációjának szedési óraszámát s az így kapott keretben oldottam meg feladataimat díszesebb vagy egyszerűbb formában aszerint, ahogy a kalkulációba vett szedési óraszám megengedte. Így munkálkodva, nem is volt baj a kréta körül, mert a nekem megszabott határok között maradtam.

Ilyen megértő együttműködés sokkal jobb eredményeket szülhet, mint a megszkott, sablonos, ukázszerű utasítások, amiket a legkülönféleképp lehetséges magyarázni és — félreérteni. Külföldön megszokott az ilyen harmónia a mesterszedő és a munkavezetőség között. A német Bildungsverband annak idején ennek alátámasztása céljából rendszeresítette kalkulációs tanfolyamait is, amivel lehetővé tette, hogy tagjainak elég volt egy-egy munka árát megtudniok, hogy szabatosan megállapíthassák az e munka szedésére fordítható idő tartamát. (Nálunk a nyomdai kalkuláció kínai fallal körülvárt olyan belső terep, ahová az egyszerű szedőlegényt belepillantani nem engedik. Igaz, hogy nálunk ma egységes kalkulációs kulcsról beszélni sem lehet. De remélhető, hogy ebben a tekintetben egyszer ismét tűrhető viszonyok fognak bekövetkezni s akkor beszélhetünk kalkulációs tanfolyamról is.)

A nyomdai termelés zavartalansága azonban nemcsak a munkáltató és munkás közötti fentemlített harmóniát igényli. Harmonikusnak kell összedolgoznia a szedőnek a nyomóval, a könyvkötővel s általában más, a termelésben — egy-egy munka elkészítésénél — közreműködő tényezővel.

A szedő ne tervezzen olyasmit, ami bár a munkáját nem teszi körülményesebbé, de annál inkább a gépmesterét vagy a könyvkötő-vágóét. A szedő neccsak arra gondoljon, hogy munkáját minél impozánsabbá érlelje, hanem számoljon minden olyan technikai művelettel is, amely nem tartozik az ő munkakörébe. Hogy csak néhány példát említsek:

Ma gyakori a margónélküli nyomtatvány, vagy az olyan megoldás, melynél a szedés — ha nem is a papiros minden oldalán, de az 1—3 margó irányában túlszalad a papiros szélén. Ilyen esetben vizsgáljuk meg, vajjon ez a szedés megoldás nem igényli-e lényegesen nagyobb mennyiségű papiros felhasználását, mert a kifutó szedés miatt a papirost esetleg nagyobbra kell szabni, hogy a nyomtatás lehetséges legyen. Vizsgáljuk meg, vajjon nem-e kockáztatjuk a nyomtatvány kivitelét az ilyen tervezéssel, mert ha az ilyen nyomtatvány nyomás után körül-vágandó, de a szállítás sürgős, akkor ez a veszély fennáll. Vizsgáljuk meg, vajjon a nyomásutáni körül-vágás sikerültét tudjuk-e egyáltalában biztosítani? A margóig terjedő keret vagy színfolt borzalmasan hat, ha a körül-vágás nem egyenletes (l. a Grafikusok Évkönyvének 1931. évi kötetét). A nyomtatvány jó hatása megy tönkre (gyakran maga a nyomtatvány is), ha nincs idő bevárni a nyomás teljes megszáradását s az a körül-vágáskor lehúzódik.

Más eset: ne tervezzünk túlterjedelmes síma színfoltokat, ha nem tudjuk biztosítani azok nyomtatásának kifogástalanságát s ha sürgős a szállítás. Ne feledjük el, hogy a nagy színes foltok nyomtatásához használt festék nem mindig bír azzal a jó tulajdonsággal, hogy valóban gyorsan megszárad. Ne bízzunk a szárító anyagok reklámozott hatóerejében; tudunk eseteket, hogy egyazon szárító anyag jóhatásának bizonyult a zöld festéknél, de nem vált be más összetételű festéknél. Nem ajánlatos nagy, síma színfoltok mellett vékonybetűs szövegeket szedni, illetve tervezni, mert a színfolt dúsz festékezést igényel, amit viszont a vékonybetűs szöveg nem kíván s esetleg maszatossá válik.

Feladatunk színbeli megoldásánál is nagy körültekintéssel kell eljárunk. Ezúttal nem annyira a színharmóniára gondolok, mint arra, hogy színes papirosra ne tervezzünk olyan színfoltokat, amiket csak temperával tudunk elérni a vázlatkészítésnél, de nyomtatás útján meg sem tudjuk közelíteni.

Elég gyakori eset, hogy olyasmit tervezünk, amit egy színben is csak kétszeri nyomtatással tudunk megvalósítani. (Szigetek, léniadekorációk stb.) Ily esetben megfontolandó, hogy anyagi tekintetben megbírja-e a munka a kétszeri nyomást? Igaz, hogy kisebb nyomtatványoknál ily eseteket két szedésről egy nyomással (befordítás vagy átlövés segítségével) meg lehet oldani, de ennek lehetősége nem mindig van meg s a kinyomott példányszám vágását is igényli, ami bizonyos esetekben veszélyeztetheti a munkánk sikerét.

Még több hasonló műveletet is felsorolhatnánk, mint olyant, amelynek alkalmazására csak alapos megfontolás után szabad elhatározunk magunkat. Ezek a műveletek nagy mérvben nehezíthetik meg nyomó kollégánk munkáját, amire talán nem is gondolunk a tervezésnél, mert csak a magunk legjobbnak és leghatásosabbnak hitt elgondolása lebeg szemünk előtt. Ennyire önzők ne legyünk. Ne tervezgessünk olyasmit, ami a saját munkánkat mivel sem nehezíti meg, de annál több és nagyobb akadályt támaszt nyomó szaktársunk vagy könyvkötő-vágó munkástársunk munkája elé.

Végső következtetésként tehát leszűrhetjük a tanulságot: a nyomdai termelő munkában a siker egyedüli biztosítékául csakis a minden vonatkozásban harmonikus együttműködést tekinthetjük, egyfelől a nyomdavezetőség és a kivitelező üzembeliek között, másfelől az utóbbi csoportban a szedés, a nyomás és a végső kikészítés végrehajtói: a szedő, gépmester, nyomó és könyvkötő között.

Wanko Vilmos.

ERDÉLYINÉ

BUDAPEST VII, HERNÁD UCCA 57. SZÁM, III. EMELET

Filet, csipke, kézi hímzés és géphímzés, kombinált függönyök, férfifehérenemű és női fehérenemű, hímzett ágynemű és asztalnemű készítése és eladása hozott anyagból is.

45. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vala-
mint ólommetzési gyakorlataiból. A felső levél-
fejet tervezte Hollay István, az alsó cégjegyet pedig
Novotni Ferenc tervezte. A fejből lévő ábra és a
cégekártya ólommetzése Hälder István munkája.

FONYÓDI

URIDIVAT SZALON

BUDAPEST IV,
VÁCI UCCA 15
TELEFÓN: 11-3-22

46. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vala-
mint ólommetező gyakorlataiból. A fenti levélfejet
Antal Ferenc, a cégkártyát Berényi Ferenc tervezte.
Készültek az arányosítási megbeszélések kapcsán,
az aranymetszés szabályainak a szedéstűkör és
sorcsoportok elhelyezésekor s a betűnagyság meg-
választásakor való figyelembevételével.

EPERJESSY

BÚTORGYÁRA

BUDAPEST V, SAS UCCA 29

KÉSZÍT A LEGFOKOZOTTABB
IGÉNYEKNEK IS MEGFELELŐ
TELJES LAKÁSBERENDEZÉST
MŰVÉSZI KIVITELBEN ÉS A
LEGMODERNEBBSTÍLUSBAN.
NAGY VÁLASZTÉK KONYHA-
BÚTOROKBAN. ÚJ ÉS ANTIK
MŰTÁRGYAK LEGMEGBÍZHA-
TÓBB BESZERZÉSI FORRÁSA.
NAGY FIZETÉSI KEDVEZMÉNY

▶ TEL.: 24-4-36

HAJNA LÁSZLÓ DIVATÁRUHÁZA

NŐI ÉS FÉRFIDIVATÁRUKBAN A LEGOLCSÓBB

BUDAPEST VII, KIRÁLY U. 13
TELEFÓNSZÁM: 10-1-00

BUDAPEST, 193_____

47. oldal

Mutató a Könyvnyomdal Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, vale-
mint ólommetzési gyakorlataiból. Főnt a levélfejet
tervezte Sztraka Zoltán, a cégkártyát Stanczel F.
Mind a két tervezet azokkal a megbeszélésekkel
kapcsolatosan készült, amelyek a lénia modern
díszítőelemképpen való alkalmazhatása körül foly-
tak, s amelyek most főleg azért időszerűek, mert
a kisebb nyomdák jó részében manapság alig is
akad ornamentálásra alkalmazható egyéb anyag.

GLOBUS

A JÓ TÉSZTA

MEGBÍZHATÓ,

KIADÓS, KÜLÖN-

LEGES LISZTBŐL

KÉSZÜL

A JÓ TÉSZTA

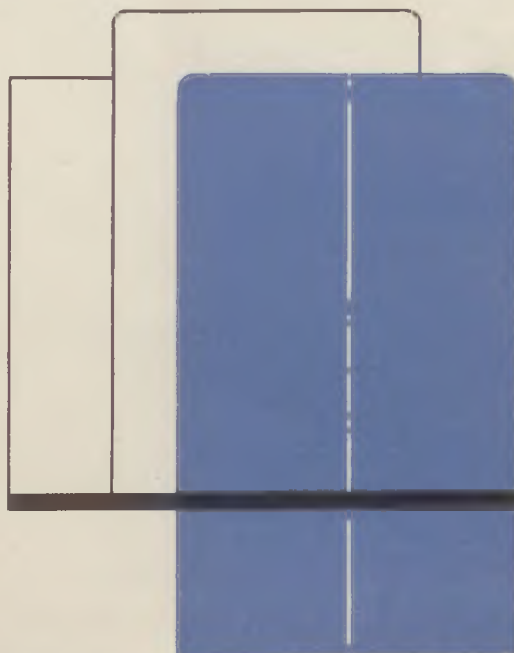
kézimunkaüzlet

vii, amazon ucca 10

telefon: 90-6-08

48. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetszési gyakorlataiból. A felső levélfejet tervezte Kulifay Konrád, a cégjegyet Urbán István II. A levélfej azzal a kisbetűs irányzattal való próbálkozást mutat, amelyet a franciák kezdettek meg vagy húsz esztendő előtt, s a németek vittek bosszantó és nevetséges túlzásba azóta. Az ilyesmi reklámos föltűnőségénél fogva hébe-korban megengedhető, de csak módjával és következetesen, s olyan esetek alkalmával, ha szöveg kevés.

HAJNAL TESTVÉREK BÚTORGYÁRA

ÚJPEST, KOLOZSVÁRI UCCA 1. SZ.

TELEFÓNSZÁM: 95-2-37

HUBER KALAP

ROTTENBILLER UCCA 24
HUBER HERMANN

HERCZ KALAP

FEKETE LÁSZLÓ
RÁKÓCZI ÚT 67

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, valamint ólommetszési gyakorlataiból. E reklámlap tervezetét készítette Kurcsics Ernő, az ólombametszés munkáját pedig Hälder István végezte az ólom- és egyéb alapnyomtató lemezek prektikusságának kalkulációjával egyidőben.

50. oldal

Loroschy Henrik
MÉRNÖK

BUDAPEST V, SZIGET UCCA 11. SZ.

BUDAPEST, 103

51. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak-
kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő, valamint
ólommetzési gyakorlataiból. A felső levélfejet tervezte
Sas Lajos. A reklámkártya tervezője Megyerdi Antal.
A levélfej az idevágó modern lehetőségek megvitátá-
sakor, a reklámlap pedig a szedésfolt arányosításáról
és az aranymetset szabályairól szóló megbeszélések
kapcsán készült.

CONTINENTAL

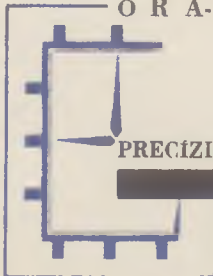
KELMEFESTŐ,
VEGYTISZTÍTÓ ÉS
GŐZMOSÓGYÁR

BUDAPEST VII, HAJTSÁR ÚT 28. SZ.

HOLLÓSY

BUDAPEST IV, ESKÜ ÚT 1

ÓRA- ÉS ÉKSZERKERESKEDELMIRT

PRECÍZIÓS ÓRAK, ARANY-, EZÜST- ÉS BRILLIANSÉKSZEREK, MŰKÖVEK

Casta Diva

Főszerepben:

Eggerth Márta

Ma premier

Royal Apollo

52. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szak kulturális munkacsoportjainak vázlatkészítő és ólommetzési gyakorlataiból. A fenti levélfej Paxián Péter, az alsó mozireklámjegy pedig Láng József terve. Az utóbbi a reklámhatások legegyszerűbb módjairól való megbeszélések nyomán készült. A levélfej genézisében már szerepük van azoknak az esztétikai megvitatásoknak is, melyeknek tárgya a művészet egyik másik problémája, köztük a stílizálás módjai és lehetőségai szerepeltek.

Nyomatvány-kiállítás Szegeden

Az Egyesület égisze alatt működő szak-kulturális tevékenység — a programjához hűségesen — a vidékről sem feledkezik meg. A győri kollektív kiállítás után a kiegészített gyűjtemény január 26-án Szegeden kötött ki, hogy anyagával tanujelét adja fel-tartóztathatatlan fejlődésének, s hogy meg-csodálja a vidék, mire vagyunk képesek ott, ahol még a nyomdász számára is terem babér... A remek kiállítási anyag nemcsak a szakbelieket gyönyörködtette, de a laikusok is szívesen legeltették szemüket a szín-pompás, ötletekben gazdag produktumokon, s úgy véljük, egy lépéssel ismét közelebb hoztuk a rendelőt a nyomdához.

A kiállítás sikerének minden előfeltétele megvolt. Az Ipartestület székházának tágas, modern márványtermét teljesen betöltötte a hatalmas anyag. A terem szinte predesztinálva van grafikai vagy művészi kiállítások befogadására. Nagy méretű ablakai folytán a fényeffektusok igen jól kihozták minden árnyalatot a finom művi nyomtatványokból. De ha ez adottságokkal nem is rendelkez-tünk volna, a kiállítási anyag mesteri elren-dezését külön értéként kell elkönyvelnünk. Dukai Károly és Hörnyéki Kálmán kollégák az anyag nagyszerű praktikus elhelyezésével nagy hozzáértésükről tettek tanúságot. A négyszögletes, kétméternyi magas álló vázák, mint modern reklám-oszlopok, nem-csak a rajtuk függő anyaggal, de önmagukban is frappáns, dekoratív hatásúak voltak.

A mintegy 80—90 tablóból álló anyag a fülkerendszerű falsíkokon függött, kényel-mes, hozzáférhető helyen, ügyes elrendezés-ben, a középen pedig a kúpszerű állvány mindkét oldalán lettek elhelyezve a leg-frissebb modern nyomdai termékek, az új-évi üdvözlőlapok. Voltaképpen az anyag-nak ez volt legkollektívabb része, mert nem egy-két ember, hanem sokak kezétől származnak. De nemcsak ebből a szempontból érdemelnek külön figyelmet, hanem azért is, mert ezek tükrözik vissza a legfrissebbet, legújabbat és nem utolsó szempontból még azért, mert itt a legmerészebb fantáziának sincs határa... „Szív küldi szívnek”, mint a költő mondja, és nem a rendelő fizet érte!

Még ha fölületesen szemléljük is ezt a friss kollekciót, azt kell tapasztalunk, hogy a merészség ugyan nem, de a nyugtalanság mintha megszűnt volna az ezidei termékek-ben. Nem annyira stíluskutatósról van ben-nük szó, mint inkább a megállapodott stílus-nak gondosabb kipallérozásáról, az egyes stílusbeli motívumok ügyesebb széttagolá-

sáról, a könnyedségre, nyugodtságra való törekvésekről. Ha igaz az, hogy a stílus a lelkek harmóniájának vagy diszharmóniájá-nak a tükröképe, akkor megállapíthatjuk, hogy lassan kiheverjük azokat a lelki meg-rázkódtatásokat, melyek már vagy húsz éve lidércként ülnek rajtunk. Stílus van a legtöbb újszerű munkában s ezért művészi értékűek.

Nagy haladás mutatkozik a kereskedelmi és reklámos nyomtatványoknál is. Olyan megkapók, föltűnők, hogy egynémelyike mintha lelépne a falsíkokról, vállunkra tenné kezét és fülünkbe sügná: „Szabad egy szóra, uram?!” Ez a lelke a reklámos nyomtat-ványnak; mintha szót váltana a szemlélő-vel... Ügyes szedés- és rajzkompozíciók, jól megválasztott papiros-szín jellemzi eze-ket a nyomtatványokat, kitűnő nyomtatással. Igen. Kitűnő nyomtatással! E meghatározás megérdemel egy külön mondatot is. Amit gépmester kollégáink az utolsó két évtized-ben produkáltak, az minden elismerésünket kiváltja. Nagyon enyhe elismerés lenne, ha azt mondanók: majdnem, mint a németek. Lassan mellőljük, sőt föléjük helyezkednek. Csak kevés van a javából, akár a szedők-nél. De ahol mester van: tanítvány is akad.

A reklámos nyomtatványok méltatásánál külön fejezetet érdemel Dukai Károly kollé-gánk féltve őrzött, többszáz darabból álló magángyűjteménye, amelyek legnagyobb része az ő ólommetező művészi fölkészült-ségével készült. Az ólommetzés a modern tipográfiának nélkülözhetetlen kelléke.

Az 1890-es évek „kunststück”-jei mellett, amelyeket hetekig szedtek és nyomtattak 6-7-8 színben, a néhány órai munkával el-készült nyomtatványok a gazdasági élet ide-ges hullámzását is hűen visszatükrözik. Ma a „szépért” ennyit nem áldoznak. Szépet, jót és olcsót: ez a jelszó.

Mint örvendetes tényt kell megállapíta-nunk, hogy a három-négy színben készült képnyomatok is büszkén hirdetik fejlődé-sünket. Mindent egybevetve, olyan anyagot láttunk, amelyet — most már központi irá-nyítással — csak fejleszteni lehet és kell is, hogy megállhassuk helyünket a rohanó élet expresszvonatán.

A kiállításnak többszáz nézője volt s hul-lázmzott is a tömeg egész napon át. Nagy kár volt már egy nap után berekeszteni. Kép-viselve voltak: a város és a kulturális in-tézmények, az iparkamara s a rokonszakma-beliek. A kiállítást délelőtt 10 órakor Futó Lajos elnök rövid néhány szóval nyitotta meg, majd Hörnyéki Kálmán kolléga rövid visszapillantást vetett az elmúlt néhány év-tized fejlődésére.

A szegedi kiállítás is meghozta tehát a várt sikert!

B. J.

Nyomdász-Évkönyv és Útikalauz

Ennek 1936. évre szóló kiadása a szokott időben megjelent. Immár harmincöt-eszten-dős multra tekint vissza az Évkönyv, ami hagyományyszerűen visszatükröződik a mű szerkesztésénél és kiadásánál is. Gyakorlati célt szolgáló könyvecske ez, naptári rész-szel, a nyomdai munkás számára hasznos útbaigazításokkal, felvilágosításokkal. Az Évkönyv legalaposabb része természetesen a budapesti és vidéki nyomdák statisztikája, mely pontos és megbízható képet nyújt a magyarországi nyomdaiparról. Az ügyesen összeállított táblázatok pedig megmutatják a nyomdászati élet hullámzását, melyet a mai válságos időkben minden nyomdász-nak különös figyelemmel kell kísérnie.

Az Évkönyv azonban nem száraz adat-halmaz, nemcsak a számoszlopok megdönt-hetetlen bizonyítékait tárja elénk a legtanul-ságosabb módon, hanem egész csomó gon-dosan megírt cikk kerekíti ki annak tartalmát. A szerkesztő: Halász Alfréd szaktárs „Az év története” című beszámolójában pontos keresztszöveget adja az 1935. év-nek. Minden nyomdásznak el kell olvasnia az eseményeknek ezt a nagyszerűen kidol-gozott összefoglalását. Székely Artúr II. szaktárs „Művészet-e a könyvnyomtatás?” című cikkében a könyvnyomdászati művé-szeti, illetőleg iparművészeti problémáival foglalkozik. Ifj. Novák László szaktárs „Technikák viaskodása” című dolgozatában a magas-, sík- és mélynyomtatás versengő rohanását tárgyalja. Wanko Vilmos szak-társ „A tanonc-cserenevelés problémája” c. cikkében rámutat arra, hogy a kis- meg nagynyomdák közötti különbségek az ipar minden területén használható nyomdászok nevelése érdekében szükségessé teszik a tanonccserét. Grosz Ernő szaktárs pedig „A sport filozófiájáról” írt érdekes és aktuális cikket. A sport hatalmas társadalmi jelen-tősége mellett a munkástársadalomnak is foglalkoznia kell a sport kérdésével.

Az Évkönyv tipográfiai kiállítása is fejlő-dést mutat. Újszövegbetűvel — a „Mundus-antikvá”-val — lepték meg az Évkönyv bará-tait. A fődélap és a címlap pályázat ered-ménye. 303 beérkezett pályamunka közül Hollay István (Budapest) fődélapját és Groszmann Tivadar (Miskolc) címlap-ját fogadta el a bíráló-bizottság. Az Évkönyv műnyomat-mellékletei a Világosság-, Pal-las- és Rigler-nyomdákából származnak.

Az Évkönyv összkiallítása, mely minden dícséretet megérdemel, a Világosság-g-nyomda műve. (—ly.)

Szedőgépes üzemek egészségügye

A szedőgépeknek a nyomdaiparba való bevonulásával fölvetődtek a gépszedők külön egészségügyi kérdései. Ezeket a termelés tényezői különbözően bírálják el. Egyik részről azt hangoztatják, hogy a gépszedő munkája kényelmes és nem nehéz, hogy az egészségre nem is ártalmas, mert az ólommal való közvetlen érintkezés kikapcsolódott. Ezzel szemben a gépszedők tapasztalatai mást mutatnak. A munkahely szokatlan hősege, a folyékony ólom és a gázfűtés kigőzölgése, a gázfűtéssel lerontott levegő, a levegő felrűszítésének elmaradása: olyan következményei a szedőgépes üzemeknek, melyek az ott dolgozók egészségét súlyosan veszélyeztetik.

A gépszedők sürgős egészségügyi követeléseit nem ismerték el jogosultaknak és túlzottaknak találták a gépszedésnek egészségileg káros föltűntetését. Ilyen körülmények között a gépszedők maguk voltak kénytelenek az egészségüket veszélyeztető károk elhárításáról gondoskodni. Az időnkénti fölszólalások, írásbeli közlemények azonban nem hozták meg a kívánatos közeledést az érdekelt felek ellentétes álláspontjai között.

Azok a munkások, akik munkástársaik körében vállalták a felvilágosító tevékenységet, nem voltak ugyan a tudomány, hanem a gyakorlati élet emberei, akik saját bőrükön érezték a szedőgépes üzem egészségtelen hatásait. Öröndetes haladásnak tekinthető, hogy a gépszedők panaszai tudományos jellegű, kellő alátámasztást nyernek dr Vaje és dr Weber részéről, kik szakszerű vizsgálataik eredményét „Hygiene in Setzmaschinenräumen” („Higiéne a szedőgépes üzemekben”) című munkájukban közreadták. A semleges részről származó tudományos érvek remélhetően hozzájárulnak ahhoz, hogy a gépszedők egészségtelen munkakörülményeiből jelentkező indokolt panaszok fokozatosan csökkentessenek.

A vizsgálatok, melyeket kisebb-nagyobb németországi szedőgépes üzemben folytattak, abból az alaptételből indulnak ki, hogy az előnyös munkaföltételek normális értékűl 17—20 C° hőmérsékletet és 65%-os légnedvességet vettek. Összesen 20 szedőgépes üzemet vizsgáltak meg téli és nyári időszakban. Egy nagyobbfajtájú üzemben, ahol 64 villanyfűtésű szedőgépen dolgoztak, 25—32 C° volt a hőmérséklet 18,5—27,5 C° külső hőmérséklettel szemben. A levegő nedvességtartalma csak néhány órán át felelt meg a normális értéknek, egyébként

a szabad levegőtől 40%-ig menő eltérést mutatott.

Figyelemre méltó az a vizsgálat, melyet egy másik ujságüzemben tartottak meg. Egyik meleg nyári nap után, mely 26° hőmérsékletű volt, éjszakai lehülés következett, a reggeli órákban eső esett, s így a hőmérséklet 16°-ra süllyedt. Kinyithatták tehát az összes ablakokat. Délben a helyiség hőmérséklete 21°-ot mutatott, estére 24°-ig emelkedett. Másnap reggel a padló nedves letakarítása és szellőzés után a légnedvesség 90%-ra emelkedett és ezzel egyidejűen a hőmérséklet 23°-ról 19°-ig esett vissza. A szerzők azonban megjegyzik, hogy vizsgálataik folyamán gondos takarítást s alapos szellőzést csak ritkán tapasztaltak.

Egy modern nyomdaépületben a szedőgépterem üvegfüggelékkel és két szembenálló üvegfallal volt kiképezve. 16 szedőgép volt az üzemben, mely elvezető csatornahálózattal és szellőztető készülékkel volt felszerelve. Itt 9 és 16 óra között a helyiség hőmérséklete 23,5—28,5°, a külső hőmérséklet 15,6—22° volt. Ugyancsak nagy különbséget mutatott a levegő nedvességtartalma: a munkahelyen 42—52%-os, a szabadban 72—89%-os volt.

Egy másik nyomdában, ahol tizenkét gázfűtéses szedőgép egy sarokhelyre volt beállítva, 9—12 óráig a belső hőmérséklet 30,5—33°, a külső, uccai hőmérséklet pedig 20,9—23,8° volt. A levegő nedvességtartalma a munkahelyen 45—60%-os, a szabadban 70—94%-os volt. Ehelyütt a vizsgálatot vezető megállapítják: „12 óra körül 33° a hőség, amikor pedig a szabad levegőn a hőmérő csak 23,8°-ot mutat; ez olyan állapot, ami jogos kritikát vált ki. Ilyen helyzetben a munka elviselhetetlenné válik. A hőmérséklet hatásának természetesen valamilyen formában jelentkeznie kell; érthető, hogy a szedők erősen izzadnak. Segítenek is magukon, ahogy tudnak: a szék támlájához erősített törülközővel percenként törülgetik az izzadtságot. Hosszabb időn át a munka az általános közérzet zavarai nélkül nem végezhető. Ilyen esetben bőséges ventilációra van szükség.”

A vizsgálati eredmények eddigi ismertetése is elégséges adat ahhoz, hogy a gépszedők köréből származó panaszok jogosultságát az egész vonalon elismerjük. Olyan munkahelyeken, ahol a hőmérséklet túlságosan magas, viszont a levegő nedvességtartalma csekély, a gépszedők egészsége kisebb-nagyobb mértékben veszélyeztetve van. A vizsgálatot végző szakemberek éppen ezért szükségesnek látják a helyzet megjavítását, mely célból ajánlják a gépek arányához képest a munkahelyek

kiszélesítését, alapos szellőzést és a megfelelő légáramlás biztosítását. Hivatkoznak arra, hogy másféle termelési ágazatokban hasonló intézkedések eredménnyel jártak. Sőt az akadálytalan nyomtatás és a papiros érdekében már a nyomtatógépek terméit is sok helyütt megfelelő berendezéssel látták el. Elviselhető állapotot teremtő készülékek fölszerelése nem képez akadályt, mivel ilyenek kisebb-nagyobb szedőgépes üzemek részére rendelkezésre állnak.

A külföldi vizsgálati eredmények ismertetését talán nem lesz érdektelen kiegészíteni azzal, hogy budapesti tapasztalatok szerint a szedőgépes üzemek hőmérséklete — a fentebb ismertetett adatokkal szemben — nyáron 37—38 C°-ot is mutat. Az ilyen helyzet nemcsak a gépszedők egészségét veszélyezteti, hanem a munka rendes menetét is hátráltatja. A termelés mindkét tényezőjének tehát közös érdekében való a szedőgépes üzemeknek az egészségügyi megjavítása. Otto Höhne után Sz. A.

Papirosaink enyvezettségé

Nyomtathatóság szempontjából is eléggé fontos dolog ez, bár a közhiedelem szerint az enyvezésre főleg csak azért van szükség, hogy tintával is írassunk a papirosra. Mindenesetre azonban az enyvezés foka és minősége szerint a papiros keménysége is nagyban megváltozhatik, ami természetesen már a nyomdai gépmester szempontjából sem lehet egészen közömbös.

Megkülönböztetünk állati enyvvel, valamint növényi anyagokkal való enyvezést. Az előbbit csak merített papirosnál használják, amikor a kész íveket enyves vizen hűzik át. Már a közönségesebb papirosok enyvezésére úgynevezett növényi enyvvet használnak. Ezen az elnevezésen többnyire gyantát kell értenünk, amelyhez gyakran még kénsavas agyagföldet is kevernek. Az enyvezésre szolgáló anyagok közt ezenkívül olykor hamuszír, szóda, szappan, timsó, zselatin és keményítő is akad, amelyeknek némelyike pedig kártékony hatással lehet a papiros tartóságára. Különösen a timsóra nézve áll ez.

Némely kémikus a papiros gyors sárgulásának okát is a növényi enyvezésben fő-fő szerepet játszó gyantának tulajdonítja, más szakemberek azonban inkább a papirosanyagba véletlenül belekeveredett vasrészecskéket okozzák érte. Annyi bizonyos, hogy az állati enyvvel enyvezett papiros

tartósabb az ugyanolyan anyagból készült, de növényi enyvvel impregnált papirosnál. A bankjegyek s állami értékpapírok nyomtatására szánt legjobb minőségű papirosoknál ezért minden esetben kikötik az állati enyvvel való enyvezést.

Az enyvezettség fokát úgy állapíthatjuk meg, hogy tintába mártott tollal jó vastag vonást húzunk rajta. Enyvezetlen papiroson rövid idő alatt széjjelfut a tinta; kevésbé enyvezetten talán nem fut ugyan széjjel, de a hátulsó lapjára mégis csak átverődik; jól enyvezetten sem az egyik, sem a másik jelenséget nem látjuk. Jól enyvezett papirosnak a szélét megnyálazva: lassan tűnik el róla a nedvesség; az enyvezetlen papiros pedig egyszeriben, mohón issza be azt.

Japán fametszés

Most vagy negyven esztendeje a japán művészet iránt való rajongás töltötte el fél Európát, s különösen a fiatalok: mind-mind a távol Keletről elesett igékre és tanulságokra esküdtek szerte a kontinensünkön. A japanizmus termékenyítő ereje megérezte a szecessziót, valamint a Jugend-stíluson és a dekoratív művészet minden ágazatán, még a nyomdászaton is. A fiatalon elhunyt német Eckmann Ottó vitte a zászlót, s nyomában csetlettek-botlottak a fiatalok, a radikálisok és a minden áron érvényesülni akarók. A „japanizálók” átstilizálni próbálták még a nyomdabetűt is — így született meg az egy-ideig sűrűn használt Eckmann-típus is —, s a betűöntők elárastották nyomdáinkat mindenféle ebben a jelben fogant újmódi lénialával, keretfélével meg műtyürkével. Még ma is borzongva gondolunk vissza az akkori idők divatos öntődei díszére.

Maga az ősforrás — a japán művészet, s benne a fametszés is — nem érdemelte meg, hogy ennyire elrontsák hírét-nevét a Nyugat törpéi. Ha bevesszük magunkat egy-két órára az Andrássy úti keletázsiai múzeumunkba: csodálkozva láthatjuk azt, hogy mennyire eredeti, üde és közérthetősége mellett is magasan járó Japánország népének a művészete.

Akad e múzeumban fametszet is jócskán. Mégpedig a legjava művészekétől. Érdeme-
sek a megtekintésre és tanulmányozásra.

A figyelemre méltóbb japán fametszetek legelsei a tizenhetedik század közepe táján keletkeztek. Ezekbe a technika dolgában még mindenesetre kezdetleges fekete nyomatokba a színeket (többnyire csak sárgát és vöröset) utólagosan festették belé. E tónusok nyomtatás útján való előállításával

csak a tizennyolcadik század elején próbálkoztak meg. A tizennyolcadik század első és a tizenkilencediknek a második fele volt aztán a japán fametszés fénykora.

E korban a japánok nem ismerték még a perspektíva törvényeit, s ennél fogva nem is értettek a természet csalódásig hű ábrázolásához. Nem használták a keresztbe rakott vonásokkal való árnyékolásnak módját sem. A kalligrafikus lendületű körvonal egymagában volt hivatva arra, hogy kifejezővé tegye a képet; a többnyire csekély számú lazúros szín lehelt belé ezenfölül életet.

A rajtot a japán fametsző rendszerint a körtefából hosszanti irányban vágott dúcra ragasztotta, és ennek alapján késsel végezte a fa kimunkálását. A vízben oldható festéket nem labdákkal avagy hengerek segítségével, egyenletes rétegben vitte föl a formára, úgy mint nálunk, hanem sörteecset segéd-
mével, gondos ecseteléssel. A papiros és festék között való összekötetés létesítésére kötőszerepű olyan vizet használt, melybe előzetesen hosszabb ideig rizst áztatott. Hogy ennek a munkálkodási módnak művészeti szempontból megvoltak bizonyos előnyei: tagadhatatlan. Már az ecsetelés révén előálló egyenetlen festékfölrakás is bizonyos frissességet vitt bele a képbe.

A nyomtatás maga nagyon egyszerűen történt; a kemény és hajlós papirost nyirkosítva tették a dúcra, s azután kézzel szépen rányomogatták. A dűcot aztán a japán fametsző a legalaposabban kihasználta. Kéthárom — nyomtatás után szétvágásra kerülő — képet is vágott egyetlen nagyobb falapba, és ennek alsó fölületét is kihasználta.

Legújabbban rossz idők járnak a japán fametszésre. Japánország is belesodródott a modernizmus, mechanizálódás, racionalizálás, technokrácia stb. stb. áramlatába és a sok tüneményes vívmány és haladás mellett bizony veszendőbe mentek ott valódi értékek is. Köztük a valamikor sokat megcsodált művészeti drágakő: a japán feketenyomtatásos, valamint többszínű fametszés is.

Betűöntés és stereotípa

A Monotype-öntőgépen más betűfajta történeti átállításakor első dolgunk a betűfajta-
nának megfelelő négyzet vastagságának beigazítása. Ezzel megadjuk a matrica-szekrényben levő összes betűknek, számoknak, jeleknek és kemény (soronként nem változó) sorzáróknak a vastagságát. Az ehhez a művelethez használatos mikro-

méter az angol hüvelykrendszeren alapszik. A rajta levő vonalak és számok az angol hüvelyknek ezredrészeit mutatják. Vele megállapíthatjuk, hogy az emberi hajszál átlagos vastagsága 2'5 ezredhüvelyk és miután mi a négyzet beigazításakor az ezred tizedeire is figyelemmel vagyunk, megállapíthatjuk, hogy a hajszál huszonötszörte vastagabb az általunk beigazított négyzet pontosságánál.

A Monotype betűvastagsági táblázatán fölűntetett számokon ilyen ezredrészeket, illetve azok tizedeit kell érteni, amikor a négyzet vagy betű vastagságát mérjük. A fentemlített táblázaton feltűntetett számok kiindulási számát megkapjuk, ha az angol hüvelyket elosztjuk 1296-tal. Az így nyert 0'0007716-os számnak a betű-ék (set) számával való összeszorozása adja a betűfajta egy egysége ezredszámát. Pl: 0'0007716 × 8-as ékszám = 00061728; ilyenformán a 8-as ék egy egysége kikerekítve 6'173 ezred. Miután a négyzet 18 egységű, a fenti eredményt megszorozzuk 18-cal: 6'173 × 18 = 111'114 és 111'1 ezredben megkaptuk a 8-as betű-éknek a négyzetszámát; ennek megfelelően beállítjuk a vastagságot.

A fenti eljárás alapján számíthatjuk ki a különféle egységű betűk ezredszámát is. Az utóbbinak gyakorlati jelentőségét akkor látjuk, ha idegen jelet vagy más betűtípusból való betűt akarunk megfelelően elhelyezni.

A Monotype-betűk vonalba-állításakor az m-et rendszerint a betűtörzs közepére igazítjuk. Vannak azonban betűfajták, amelyeket nem közepre, hanem a betűfajta-
nának megfelelően a mintakönyvben feltűntetett vonalszám szerint állítunk be.

Például ha egy 10 pontos betűfajta-
nalszáma 130'2, akkor a számítás következőképpen alakul:

Vonal	130'2
Matricatörzs fele le	100'—
	30'2
10 pont (148 ezred) fele	74'—
Vonal a 10 pont fele alatt	30'2
a betűvonal a 10 pontra ez esetben	104'2.

Az ilyen módon létrejött eredményszám-
nak megfelelő vastagságú kizáró darabot öntünk és annak vastagságával vonalba állítjuk az m alsó élét. Ennél a beigazításnál egyezik a matrica középpontja az öntőforma nyílásának középpontjával. Előfordulhat azonban, hogy a fentemlített beigazításoktól eltérően kell a m-et állítani; ez esetekben az eltérés 1 Didot-pontnál (nyolcadpetitnél) ne legyen több, mert az a matricának időelőtti elhasználását eredményezhetné.
Monos.

A Grafikai Szemle újbóli megjelenése

után az elismerő levelek sokasága bizonyította, hogy várva-várták s gyakorlati szempontból szükségesnek ítélték a szaklap megindítását. Ám az elismerések mellett a kritika szavát is kiváltotta lapunk első száma azokból, akik kötelességüknek érezték, hogy rámutassanak a lap hibáira.

A kritika jogát senkitől elvitatni nem akarjuk, a kritika szabadságát is tiszteljük, de legbensőbb ügyünknek tekintjük: vajjon szembeszállunk-e az ostorozó kritikával s megvédjük álláspontunkat.

Ez cél a választás elé állított dr Bródy László úrnak, a Hungária Hírlapnyomda vezérigazgatójának a főnökök egyik lapjában, a Nyomda- és Rokoniparban megjelent kritikája, amelynek négy hasábját egyetlen — egyébként rendkívül problematikus értékű — elismerésen kívül a keményen ostorozó bírálat valóságos halmaza.

Olyan szigorú ez a bírálat, hogy egy magánvállalkozással szemben föltétlenül érvényesülnie lesújtó hatása és pontot tenne élete végére.

Sietve jegyzem meg: távol áll tőlem a gondolat, hogy dr Bródy igazgató úrnak ilyen rosszindulatú szándékai lettek volna, bár környezetem nagyrésze többé-kevésbé hajlik e fölfogásra. A kritikus egyéniségét mégis jobban ismerem — legalább is abban a hitben élek, hogy jól ismerem —, s kritikájának nem tulajdonítok ilyen szándékot.

Hogy a kritika megállapításaival szembeszállunk — úgy határoztunk —, az a kritikus személyén kívül főként annak tulajdonítható, hogy a kritika a Főnökegyesület hivatalos lapjában jelent meg s így olyan látszata van a dolognak, mintha a kritika hivatalos felfogása volna annak a szakmabeli fórumnak, amelynek igen súlyos érdekei fűződnek ahhoz, hogy a magyar nyomdászság iránításhoz jusson s ezen keresztül olyan szakkulturális irányításhoz, amely a nyomdai munkásság szakképzettségét fokozza, színvonalát emelje.

Megvallom őszintén, hogy ha nem is teljesen elismerő kritikát, hanem objektív és megnyugtató bírálatot vártam éppen a munkaadói résztől, szakmánknak attól a táborától, amelynek vezérégyéniségei Egyesületünk szakkulturális munkálkodásával kapcsolatban esztendőre esztendőre kifogásolják egy-egy tancsoportunk magasabb színű munkáit és élőszóval s írásban egyforma erővel reklamálják az egyszerű tipográfia népszerűsítésére és gyakorlatias elterjesztésére alkalmas módszereket.

Lapunk szűk keretei nem engedik, hogy a kritikával a legrészletesebben foglalkozzunk. Nincs is erre szükség, egyszerűen azért, mert a kritika kiinduló pontja téves. Ha tehát erre rámutatunk, úgy a téves szemszögből

irányított kritikai megjegyzések elvesztik jelentőségüket. Dr Bródy vezérigazgató úr cikke elején idézi kongresszusi előterjesztésem ama részletét, amelyben az új Gr.Sz. célkitűzéseit körvonalaztam s ezzel kapcsolatban kategorikusan megállapítom, hogy lapunk ennek a célkitűzésnek nem felelt meg.

Ez a kiinduló alapja a kritikának. Hamis alap. Iskola-példája annak, miképpen lehet a legjobb szándékot, a legderekből célkitűzést is tökéletesen félreérteni.

Ám lássuk, mit ígértünk célkitűzéseinkben? Olyan szaklapot, amely a lehető legjobban igazodik a magyar nyomdaipar mai színvonalának fokozatos feljavítását célzó munka módszereivel. És miért tartottuk ezt egyedül célra vezetőnek? Mert a magyar nyomdászság túlnyomó része — legalább 85–90%-a — olyan gyenge vagy közepes szakbeli kiképzésben részesült, amely az alapoknál kezdődő kiegészítést, utánképzést igényel és mert a magyar nyomdák hasonlóan magas százaléknak nemigen van alkalma megrendelői megbízását magas színvonalú nyomtatványok alakjában teljesíteni. Csak néhány tucatnyi olyan nyomdai műintézetünk van, amely majd minden munkáját minőségmunka gyanánt, izléses és nívós kivitelben állítja elő, s ugyancsak nem nagy a száma azoknak a mesterszedőknek sem, akik nemcsak önálló tervezők, hanem mások munkájának irányítására is hivatottak, s szaklap szedéspéldáira nem szorulnak. Nem titok az sem, hogy a magyar nyomtatványmegrendelők igényei sem túlzottak a kvalitás dolgában, de ennek megfelelően áldozatkészségük sem olyan, amely egyáltalán lehetővé tenné a jobb kivitelű nyomtatványok kultiválását.

Hogy ez így van, azt a magyar nyomtatványok színvonalára bizonyítja; láttuk a tavaszi vásár reklám-nyomtatványtömegét s látjuk a vidék termését is, mindkettő igazolja azt a felfogást, hogy egy magyar szaklapnak elsősorban a köznap gyakorlat legegyszerűbb munkái dolgában kell praktikus példákkal szolgálnia, olyan példakkal, amelyek a legkisebb nyomdában csak úgy felhasználhatók, mint a kiválóbb műintézetekben.

Ezen túlmenően az egyszerűbb példákkal vélünk közelebb férközni azokhoz, akik szaklapot talán még nem is láttak, s ha régebben láttak is: nem sok hasznát vették, mert a közelmúlt szaklapjai a túlmagas színvonalat képviselték, s azoknak példáit a kis- és középnymodák munkaerői fölhasználni képtelenek voltak.

Nem tartottunk szükségesnek olyan magas színű szaklapot, melynek példái a szakmabeli képzettség dolgában egyszerűbb konstrukciójú kollégáinkban olyan érzelmeket fakasztanak, aminők a száraz kenyérgondokkal küszködő beteg bensőjében fakadnak, amikor az orvos diétás kosztot ír elő számára.

A magyar nyomtatványfogyasztás és termelés egyformán igényli az alapoknál kezdődő fejlesztést s ezt semmiképpen sem szabad szem elől téveszteni, ha célunkat: a magyar nyomdaipar színvonalának emelése-

sét, a magyar nyomdászok szakképzettségének fejlesztését elérni akarjuk.

A közelmúlt magas színvonalú szaklapjaira kell rámutatnunk. Ezeknek nívója becsületet szerzett a magyar nyomdaiparnak hazánk határain túl is, — de idehaza nem bizonyult alkalmasnak az átlános színvonal emelésére. Ez a nívó túlmagas volt ahhoz, hogy a köznap gyakorlat szerencsésen átvehette és hasznosan fölhasználhatta volna. Ezen okultak a C. Sz. mai esztétikai írányítói és tipografizálói, hiszen ilyen minőségben közreműködtek a korábbi szaklapoknál is.

Utálhatunk még a német Bildungsverband „Typographische Mitteilungen” című szaklapjára, amely a mai Grafikai Szemle szedéspéldáinál sokkalta egyszerűbb példákkal jelent meg s ezek a példák az akkori német nyomdaipari színvonalon jóval alul mozogtak. Pedig a német nyomdászság szakmabeli képzettsége az időben is sokkal megalapozottabb volt, mert a német nyomdaiparnak száznál több tanonc- és szakiskolája volt.

A Grafikai Szemlét tehát a tömegnek szántuk, a tömegszakkultúra szolgálatába állítottuk, nívóját ennek megfelelően szabtuk meg. Meggyőződésünk, hogy annak az egy-két tucatnyi nyomdai műintézetnek és néhány „beérkezett” akcidens-szedőnek, akik nyomdaipari termelésükben a magas nívót képviselik és kultiválják: nem életszükséglet a Grafikai Szemle, hacsak abból a célból nem, hogy ezen keresztül maguk is tanítsanak.

Ez az indoklása lapunk színvonalbeli célkitűzésének amit dr Bródy vezérigazgató úr teljesen félreértett. Célkitűzésünket nem lehet — sőt nem is szabad — a „qualitätsdruckerei” és az elsőrendű szakerek szemszögéből megítélni és — lecsépülni.

Pedig a kritika ezt a tónust képviseli. Lássuk csak: „A lapfejeket díszlő, szerfőlött önkényesen megrajzolt és elhelyezett C. Sz. minden tipográfiai hagyományt és ízlést megsűföl.” — A szignet úgy van megtervezve, amint azt a fölhasznált lényanyag megkövetelte; nem rajz, hanem szedés; elhelyezését a lap háromhasábos megosztása szigorúan előírja.

„Az ólomvéséseket, sajnos, nem elrettentő példaképpen mutatja be a lap, pedig valójában az.” Ezt követőleg az égig magasztatja az ólomvésés praktikusságát, példáinkat azonban alapos boncolásnak veti alá. Kifogásolja a gótikus iniciálékat, azok rajzát s megállapítja, hogy „aki nem tud betűt rajzolni, ne akarja azt ólomba vésni”. A betűk rajza nem a hallgatók munkája; megtalálhatja azokat, cikornyás műtűrkéivel együtt, pl Lewis F. Day könyvében is. Az ólomvésésnek a fővárosi és vidéki tanfolyamokon való gyakorlására azonban e példák kitűnőek, mert rajzukban az egyes vonaltól a csigamenetig minden motívum megtalálható. Ezért választotta az oktató, s nem azért, hogy magyar nyomtatványokhoz gótstílusú iniciálékat készítsen. Hogy a vésetek kivitele nem kifogástalan, azt — az előre nem sejtett anyaghibákon kívül — főként annak kell be-

MUNKATÁRSÁK:

Bauer Henrik
Braun Vilmos
Bródy László dr
Brumiller László
Dobozó Lőrinc
Dukai Károly
Durand Félix
Einhorn Mór
Eperl István
Farkas Sándor
Fereny József dr
Fischer Manó
Freund Jenő
Freund Zsigmond
Gál Benő
Gellért Andor
Grosz Ernő

Gyürey Rudolf
Halász Alfréd
Haasz Vendel
Heimler Kálmán
Herzog Salamon
Janovits Ferenc
Karátsony Imre
Kertész Árpád ifj.
Kolb Jenő
Kner Albert
Kner Imre
Kurfürst István
Lakenbach Artúr
Laufer Kálmán
Lánczi László
László Dezső
Lehner Rezső

NYOMDÁSZATI LEXIKON

Lengyel Sándor
Löwy Salamon
Magos Kálmán
Neumann Tibor
Neufeld Dezső
Novák László ifj.
Propper Jenő
Rasovszky Árpád
Riczkó Sándor
Schatz Rezső
Schopp János
Szabó T. István

Szabó Róbert
Szakasis Antal
Székely Artúr
Székely Artúr II.
Thalwieser Antal
Tausz Sándor
Tranger József
Vértes Jenő
Wanko Vilmos
Wiesenberger Vilmos
Wözner Ignác
Ziegler Gyula

SZERKESZTIK:

BIRÓ MIKLÓS, KERTÉSZ ÁRPÁD, NOVÁK LÁSZLÓ

A TÖBB MINT 30 ÍVES, ILLUSZTRÁLT, EGÉSZ VÁSZONBA KÖTÖTT KÖNYV ÁRA ELŐJEGYZÉSBEN 7 PENGŐ ÉS 50 FILLÉR, MEGJELENÉS UTÁN 10 PENGŐ (RÉSZLETEKBE MÁRIS TÖRLESZTHETŐ). MEGJELENIK 1936 DEREKÁN

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST V, VILMOS CSÁSZÁR ÚT 31. SZÁM

Újévi üdvözlőlapok és naptárak

tudni, hogy "5-6 órai gyakorlat" eredményei. Ezt a nyúl-farknyi praktizálást és eredményét nem lehet hozzá-mérni olyan emberek eredményéhez, akik immár 12—15 éve kultiválják az ólomvésést.

A melléklet „nem képviseli a magyar nyomdászatnak sem nivóját, sem ízlését, sem tipográfiai stílusát”. „A bemutatott példák vagy középszerűek, vagy egész rossz-szak.” „Léniából betűket csinálni nem szabad, mert az se nem szép, se nem gazdaságos.” „A ferdén állított szedés ugyanolyan idejét múlt trükk, mint a hajlítot sor.” „A címeknél a nagy iniciálék fölöslegesek és ide-jét múltak.”

Meggyőződésünk, hogy a G. Sz. szedéspéldái a ma-gyar nyomdászat általános színvonalát fölülmúlják. (L. a tavaszi vásár propaganda-nyomatványait.) Hogy azon-ban „ízlését” és „tipográfiai stílusát” sem képviselik, azt egyelőre eldönteni nem tudjuk. Szeretnők, ha Bródy igazgató úr definiálná, milyen is a mai magyar nyom-dászat ízlése és tipográfiai stílusa? A rendelkezésünkre álló anyagban akadnak jobb példák is, mégis az egyszer-rűbbeket választottuk, mert alkalmasabbnak ítéltük arra, hogy rávezessék az olvasót a modernebb típo-gráfia mezzsgyéjére. A léniából szedett betű is — divat, a modernebb és újabbkori német szakiskolai tipográfia azzá kreálta és megvan a hozzávaló öntődei anyag is, aminek feldolgozása egyszerűen feladata az akciden-szedőnek, aki friss nyomokon akar és tud haladni. E szá-munk fedelének főszerepe is léniászedés; artisztikus hatású munka. A ferdén állított szedés — igaz — csak trükk, de elvitathatatlanul ügyes és egyszerű technikai fogás, amely a mai túlegyszerű tipográfiába egy új vonást, változatosságot varázsolt bele. Ennél sokkal komplikál-tabb „trükkökkel” dolgoznak ma.

Egyébként ízlés dolga, kinek mi tetszik; bizonyos, hogy akármelyik nyomda minőségmunkáin bőven találánánk

kifogásolni valót egyszerűen azon az alapon, hogy ízlé-seink eltérők. Különbözn léniás betűket, ferde szedést stb. elég sűrűn láthatunk azokon a nyomtatványokon, amelyek azokból az üzemekből kerültek ki, melyeknek munkáiból kellett volna — dr Bródy úr szerint — sze-déspélda-anyagunkat kiválogatni.

A lap szövegtartalma megnyerte a tetszését, csupán csekélységem közleményével kapcsolatban hiányolja a — példákat. Kár volt e megrovásért, mert ezzel elárulta, hogy nem olvasta a cikket, amelynek ez a része illusz-trációk közlését még nem igényli. Ebből következtethető, hogy lapunk egyéb cikkei olvasatlanul — dicsérte.

Hogy lapunknak vannak fogyatékségei, azt tud-juk, s törekvésünk ezeket megszüntetni. Ez így van és így lesz minden új szaklapvállalkozásnál. Méltóztassék csak elővenni pl a Magyar Grafika évfolyamait — ott vannak a háznál — s tessék összehasonlítani az első számot a 6—8 évvel későbbi számokkal: a fejlődés leg-alább is szembeszökő. S ez a fejlődés minden szaklap-nál megállapítható, akár a Typ. Mitteilugent, akár az olasz Risorgimento Graficót, vagy akár a román Grafica Romanát vesszük elő. A szaklap csak akkor töltheti be hivatását, ha szünet nélkül fejlődik, tökéletesedik, mert csak így módon hathat átfőrmálólág az olvasókra és ezeken keresztül a nyomdaiparra. Hisszük, hogy lapunk is, a „gyermekbetegségeken” átesve, nagyszerűen fogja szolgálni a magyar nyomdaipari szakkultúra ügyét. Cél-kitűzéseinken tehát felesleges volna változtatni; azok szellemében fogjuk továbbfejleszteni a Grafikai Szem-lét, amit nem lehet magánvállalkozás szemszögéből bí-rálni és nem lehet arról a magaslatról csak úgy egy-szerűen leszálni, amely magaslatra feljutniok nálunk csak igen keveseknek adatott meg. Wanko Vilmos.

Az idei újévi köszöntőlapok úgy esztétikai, mint tech-nikai vonatkozásban észrevehetően magasabb színvo-nalat képviseltek az előző évek ilyen termékeivel szem-ben. A befutott kb. másfélszáz gratulációs lap között ez évben sokkal több friss gondolatot fődözhettünk fel, ami talán amellett szól, hogy a régi, de a viszonyok következtében elhanyagolt nyomdász-szokás nemcsak újraéledt, hanem az eddigénél sokkal átgondoltabb ter-vezésre és technikai kivitelre is sarkalta a szokásnak hódoló nyomdászokat. Egyébként örömmel állapítható meg az is, hogy gyűjteményünkben elég szép számmal akadnak nem-nyomdászoktól való üdvözlőlapok, ame-lyeket csak úgy értékelünk, mint a szakíráskét.

Lapunk szűk kerete lehetetlenné teszi, hogy minden egyes munkával külön-külön foglalkozzunk: lehetetlen ez már azért is, mert — ismételjük — a munkák túlnyomó része egészen kifogástalan kivitelű, s részletes kritikát alig enged meg, másrészt mert a lapocskák reprodukálására anyagi és technikai okokból nem gondolhatunk, s így az egyszerű leírás egymagában nem támaszthatná alá a kifogásokat, vagy akár a dicséret bírálatot.

Negyron sok a tisztán tipográfiai anyagból készült üd-vözlőlap. Ezekről általában megjegyezhető, hogy — 2—3 kivételtől eltekintve — a szedőanyag ügyesen és ízlésesen van feldolgozva. Itt-ott akad egy-egy lapocska, ahol a szedőanyag zsufoltsága — léniás megoldások-nál — az ízlés rovására ment. Ilyen csak szedőanyagból készült lapok a következők:

Kovács József, Akkert Mihály, Kner Imre, Tábor János, Lengyel Ferenc, Stádium Nyomda Rt., Klein Ernő, Wein-

JORILLEUX CH. ÉS TÁRSA RT.

KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉKGYÁRA
IRODA: BUDAPEST IV,
FERENC JÓZSEF RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOK
TELEFÓN: 69-6-35, 69-7-78

berger Márton nyomdája, Willinger L., Klein Vilmos, Seregley János, Kotaszek Sándor, Einhorn Mór, Zentai György, Révai-nyomda, Kemény Jenő, Hungária Hírlap-nyomda, Klein Leó, Klindera L., Hartmann János és Drexler Alajos (3-féle Mono-szedéssel), Minerva-nyomda, Schmuckler Lipót, Szolcsányi Béla, Bayer István, Schlesinger Tibor, Lányi Imre, Bárd Gyula, Horváth János, Bálint Ödön, Neumann László, Grossmann Tivadar, Erdélyi János, Bakos József, Binder Károly, Lombár László, Kalmár János, Úrge Kálmán, Gerstl Béla, Spitz Adolf, Klein Pál, Kores Rt., Malatinszky Lajos, Goldzieher Géza Rt., Kőműves József, Győri Hírlap, Lócsey L., Bénik Gyula, Szent-László-ny. és Hambalkó Antal.

Nem sokkal kevesebb a számuk azoknak az üdvözlőlaponcáknak, amelyeknek a kivitelénél a szedés mellett a rajznak, ólom- vagy más alaplemezzésnek is több-kevesebb szerep jut, de van közöttük olyan is, amelyen a szedés nyomán készült klišé is segítségül alkalmazták. Ebben a csoportban több üdvözlőlapon erősen kiválik hatásos és izléeses kivitelével, mégis nagy részük összehalás dolgában alatta marad a tisztán tipográfiai kivitelű munkáknak, ami amellet bizonyít, hogy a jó tipográfusnak nem okvetlenül szükséges a rajzhoz nyúlnia. Ez főlőleges is, de gyakran kárba vesztett fáradozás is. Nehogy félre értessem: a szóban forgó csoportban nincs olyan munka, amelyet a rajzolt részlettel elrontottak volna, de olyan bőven akad, amelynek készítője bizonyágát adta már annak, hogy tisztán szedőanyag-gal jobb munkákat is tud produkálni. A csoportba a következő lapok sorozhatók:

Schneider Jenő, Schaffer Gyula, Gunesch György, Müller Sándor, Herschkovits Dezső, Gergely-Szabó-Belcsák, Gajdosik Nándor, Márton Ferenc, Reisz Károly, Heimler Kálmán, Kondor Árpád, Arany János Rt., Lehner Rezső, Fenyves Sándor, Ciszmazia Kálmán, Studio-tervező, Simon Zoltán, Margó, Nagy Antal és Fia, Frisch József, Goldschmied-nyomda, Nemes György, Szigeti Sándor, Pörzsi János, Turi Polgár István, Horváth Sándor, Ifj. Kellner Ernő nyomdája, Vértes Jenő, Szántó Tibor, Schnabel László, König Béla, Sebes Ezsébet, Biró Miklós, Lengyel Sándor, Sugár István, Mandula József, Keller Géza, Markovits József, Márkus Lajos, Rubiczky Ferenc, dr Vajda István és Bruck IZor.

Teljes egészében rajzolt vagy rajz után készült klišé-ről nyomtatott lapok a következők:

Eremia György, Fisch József, dr Illyés S. László, Balogh Sándor, Fekete Géza, Elek Pál, Mallász Gilta, Repcze János, Süsz István, Rosner Károly, Szántó Klári, Erényi András, Culyás-nyomda, Szűcs Pál, Irsay, Molnár Dániel, Nyirő Tibor, Nemes Gy. és Káldor, Radó grafikus, Littner, Gábor Pál, Záhár és Vámos, Kozma Zsuzsa, Dukai Károly, Magos Kálmán, Pápai Ernő nyomdája és a Kner nyomda. Saját készítésű heliogravúr-kompozíció ifj. Novák László üdvözlőlapja.

Már a névsorból is megállapítható, hogy túlnyomórészt grafikusok és reklámművészek üdvözlőlíról van szó. Ezek kivitele az egyéni stílust és jelleget képviseli.

Külön csoportban említjük meg Filo lapját, amelyre — egy valódi fillért ragasztottak; egyébként igénytelen kivitelű. Kner Albert viszont a gratuláció szövegét nemcsak lenyomatban küldte meg, hanem a papírjához ragasztva megküldte eredeti szedőgépsor alakjában is... Sokkal egyszerűbben oldotta meg a feladatot Eisenberg József, aki a „minta érték nélkül” gyanánt csak a pusztá szedőgépsort küldte meg, gondolván: a nyomdász ezt is el tudja olvasni, kár tehát a papírosért, festékért, meg — a fáradságért.

A fentiek kivül külföldről is kaptunk üdvözlőlaponokat — két valóban remek kivitelű angol, illetve amerikai lapon kivül — tucatnyi gyenge tipográfiát, ami szerfelett meglepő jelenség.

...

Az ideai naptártermes szintén jóval felülmúlja a tavalyit. Sajnos, ezeknél nagyobb haladást — legalább olyan mérvűt, mint a gratulációs lapoknál — nem konstátálhatunk. Köznapi egyszerűségű naptárjai voltak az Általános, Pátria, Arany János, Stephaneum, Phönix, Révai, Franklin, Athenaeum, Posner, Pester Lloyd és Elbert-nyomdáknak. A háttal nagyobb áldozatkészséget eláruló kivitele révén kiváltak a csoportból a Tevan, Vértesi levélborítékgyár, Codex, Légrády, Pallas, Kner, Pápai, Hungária nyomdák, Világosság Rt. és a Seldner-Illográfia naptárjai, amelyek azonban egyébként — a tömb naptárrészének kivitele dolgában — újszerűbbet nem produkáltak.

...

Az újévi lapokat és naptárakat — melyeket a Grafikus Művészetök Szakosztálya volt szíves rendelkezésünkre bocsátani — január hó 9-én kiállítottuk a Molnár-féle naptárgyár előjegyzési és zsebnaptár mintakollekciójával meg a Redő-celluloidgyár öröknaptári mintáival együtt. A Molnár-féle anyag izléeses nyomdai és könyvkötészetű kivitele dicsérendő; a Redő-gyár mintái viszont ötletes megoldásokkal lepték meg a szemlélt.

Külön kell megemlékezni az Idegenforgalmi Hivatal által kiadott kétféle angol-francia-német-olasz nyelvű propaganda-naptárról is. E két naptár Budapest, illetve az ország szebb tájait vagy nevezetességét van hivatva a külföldi turisták szeme elé tárni. A célt nagyszerűen érték el a sajtótermékek, amelyek európai viszonylatban is kiállják az összehasonlítást a külföld azonos rendeltetésű termékeivel. Az egyik naptárt a Szf. Házi Nyomda, a másikat a Pallas állította elő. W. V.

Nyomdászati Archívum

Brumiller Lászlótól, a Typographia szerkesztőjétől, Dobsa Lajosnak 1853-ban Müller Emilnél (később Khór és Wein, majd Pester Lloyd nyomdája) készült könyvet kaptuk, amelynek címe: „Dobsa Lajos művei. Második kötet: 1. Pacsuli világismerete; 2. Gutenberg.” (Igy, két t-vel.) — Dobsa a divatos írója volt a maga korának. A könyvnyomtatás föltalálójáról írt drámáját 1852 március 8-án elő is adták a Nemzeti Színházban, mégpedig olyan aktori gárdával, amelynek mindenik tagja helyet kapott azóta a magyar színészet panteonjában. A dráma színhelye és ideje: Strassburg városa 1435-ben. Előjátékkal kezdődik, aminek a címe: „Az első pártfogó”. Gutenberg a maga eszméinek bűvös körébe bevonja Dryzehn András, kinek bátyja György, Maximilián olasz gróf udvari embere, ezt rossz szemmel nézi, s Lecker nevű barátjával el akarja veszejteni a nagy föltalálót. Segítségükre áll Strassburg város korlátolt és babonás polgármestere, aki mérges szavakkal izgatja a lakosságot, hogy vessen máglyára Gutenberget, ezt a rossz szellemet, bűvészt, a város gin y ó j á t. Hősünknek már-már válságosra fordul a helyzete, amikor megérkezik Zsigmond, a német császár és magyar király, s Maximilián gróf közbenjárására fényes elégté-

telt ad Gutenbergnek. Következik az első szakasz három „képletben”. Címe: „A betűk”. Dryzehn András és Maximilián gróf egyaránt szerelmesek Gutenberg feleségébe, aki a gróf felé hajlik, s ébenfa-dúcba vési ennek a nevé, majd hirtelen elrejtli holmi csecsebecsék alá, ahol Dryzehn András megtalálja, s közben meglesli Maximiliánt, aki szerelmével ostromolja Gutenbergét, azt mondva férjéről, a föltalálólól, hogy az oly csodálatos léngész, akit csak imádni lehet, szeretni azonban nem. Következik a második szakasz (címe: „A sajtó működése”): Jön a császár, s meg akar győződni Gutenberg művészetéről. A bosszúvágyó Dryzehn András Gutenberg „Sigismond” vésetű eredeti faducát elcsereéli a Gutenberg által titkon készített „Maximilián”-os vésettel. A föltaláló a gróf kedvesének tartva feleségét, elutasítja őt magától, s a nyomtatósajtót nagy keserűségében széjjelzúzza. Dryzehn András és Maximilián pedig, a két vetélytárs, halálos párbajt ví egymással. András meghal. A harmadik szakaszban (címe: „Az 1435-iki közvélemény”) már Gutenbergné hűgába, Júliába szerelmes Maximilián gróf. A halva talált Dryzehn András bátyja, György hol őt, hol meg Gutenberget védolja András meggyilkolásával, s felbőszíti, lincselésre ingerli ellenük a város lakosságát. Az utolsó pillanatban azonban megérkezik a császár hírnöke, elhozva Gutenbergék számára az uralkodó védőlevelét, amire a tömeg megjuhászodva hazatérnek. Maximilián gróf ezután meg megkéri Júlia kezét, amire minden elsímul. — Mint mindebből látható: Dobsa Lajos ebben a drámájában csöppet sem ragaszkodott a történelmi tényekhez. Hogy egyebet ne említsünk: Gutenbergnek sohasem is volt felesége. A nagy föltalálónak tragikumokkal átszőtt élete különben nem egy íróembernek ragadta meg figyelmét és képzeletét. Kötmények se szeri, se száma, de vannak hosszabb lélegzetű egyéb ilyes munkák is. Többek közt emlékszünk egy háromkötetes német regényre, amelynek hőse szintén Gutenberg volt. Az újabbstűtetű Gutenberg-szépírodalomból kiválik Thoma Albrecht szépen illusztrált ifjúsági regénye is egy föltalálólól. Ennek a történelmi adatai is egészen helytállóak.

Wözner Ignáctól, az Athenaeum-nyomda most nyugugalomba vonult igazgatójától megkaptuk a Magyar Nyomdászati egykor külföldön is dicsőségesen szerepelt, jól konfekcionált, három ládat tevő vándorgyűjteményét, amelynek szakkultúránk is igen jó hasznát veheti vidéki kiállításai alkalmával. Megható emléke ez a gyűjtemény annak a páratlan szakbeli fölbuzdulásnak, mely úgy harminc esztendő előtt fogta el a nyomdászvilág legjavát, s amelynek egyik — bár mindig névtelennek maradó — fő-fő vezére, bátorítója és istápolója Wözner Ignác volt. A háttérbenmaradás szerénysége jellemezte őt a világháború utáni időkben is, amikor a Grafikus Művészetök Szakosztálya a nyomdászszervezet nagy erkölcsi támogatásával több mint három esztendőn át kiadta a Világosság-nyomda által nyomtatott Magyar Nyomdászati. Wözner Ignác nevéét ekkor sehol sem lehetett olvasni, pedig ő volt a lelke mindennek; szeretetreméltó energikuságával ő fogta össze az embereket, ő osztotta ki a munkát, s kitűnő emberismeretével ő állított mindenkit arra a helyre, ahol a legjobban szolgálhatta a közösség ügyét. Valóban nem őrajta, hanem a viszonyokon s a vis majorként egymásra zúdult eseményeken múlott, hogy amit hallatlan fizikai és szellemi áldozattal fölépített: nem áll a ki az idők viharát. A derék építőmester azonban példaképe marad a szak-kulturális kötelességteljesítésnek.

Schmidt Testvérek Nyomdafestékgyár Rt.
 Gyártmányok: Rákospalota, Pázmány ucca 41. szám
 mindenféle könyv-, kő- és offsetfestékek; mélynyomató- és anilin-gumi-nyomató-festékek; valamint mindennemű nyomtatási segédanyagok.
 Telefonszám: 95-2-85

Följegyzések

Borítékunk a szakkulturális gárda buzgó és alapos tanultságú tagjának, Paxián Péternek a munkája, aki az újabb szervezeti szaktanfolyamok megnyíltakor, tizenkét esztendeje leit a betű szerelmese és rejtett szépségeinek kutatója. Alapos betűtanulmányainak az eredménye megérzik mostani munkáján is. A „Grafikai Szemle” szók léniákból vannak összeszedve, mindamelllett tőkéletesen artiztikusak, ami pedig a legnagyobb ritkaság az ilyen módon készült szedéseknél. Hiszen sokfelé divatozik manapság a betűk léniákból való összeszedése, de csak nagy elvélve sikerül valamennyire. Paxián Péter az elsők közt van, akik ebben a tekintetben valóban artiztikus, lendületesen ható munkát tudtak végezni.

Mellékleteink — a borítékon levők is — a szakkulturális csoportok munkái. Mint már több ízben is elmondtuk: szakoktatóink e mellékletekkel a vázlatkészítő és ólomtetsző csoportok munkaméretűsűdűt akarják illusztrálni, ami egyértelmű a mai merkantilis szedők gyakorlati példákkal való ellátásával. Ezek a hallgatóink által készített kélszines szedéspéldák pedig nyilván olyanok, hogy az ország legtöbb nyomdájában meg lehet szedni azokat.

Egy derék nyomdász halálára. Walter Ernőt, a régi Berger és Wirth-féle festékgyár nyugalmazott igazgatóját január hó 7-én kísérte barátainak és tisztelőinek sereg örk pihenőre. Nagyszívű, derék nyomdász volt; szakkulturális téren hervadhatatlanok az érdemei. Már egy negyedszázad elvált nívós tanfolyamai voltak a Technológiai Múzeumban a szintanról meg a nyomdafestékek technikájáról; később szaktanfolyamaink keretében tartott igen értékes előadásokat. A Szakoktatási Tanács idejében — 1924-26-ban — minden éldozatra kész, lelkes propagálója volt a szaktanfolyamok mellé tervezett tanműhelynek, s nem órajta mult, hogy az eszme nem ölthetett testet. Későbbben is: páratlan bölkezűséggel jutalmazta a szaktanfolyamok hallgatói közül kicsillanó tehetségeket. Szakirodalmi téren is maradandót alkotott: Novák Lászlóval közösen megírta a „Színek világát”, amely a Grafikai Művészetek Könyvtárának volt az ötödik, üttörő és csakhamar széjjelkapkodott kötete.

Jubileumok. Négy derék kollégánkat ünnepelte január hó 5-én a Pesti Lloyd-Társulat nyomdájának a személyzete, név szerint: Stern Samut, Baranyi Gyulát, Augenföld Miksát és Vlágh Gábort. Mind a négyen felszázadon túl szolgálták a magyar nyomdai ipart, keményen dolgozva családjukért és a közért. Augenföld Miksának szakkultúránk területén is nagy és díszes a multja. Már ifjú korában is sok lelkes szakoktatója, 1908 körül vezetője volt a Szakkör szaktanfolyamainak. Két jó könyve is megjelent nyomtatásban: „A mesterszedés” és „A könnynyomda”.

Szakkiállítások. A Grafikus Művészetök Szakosztálya január 8-án Schneider Jenő rendezésében nagy tömeg naptárt és újszietendei üdvözlőkártyát állított ki. — Ugyanez az anyag január 12-én a Könyvnyomdai Munkások Egyesületében is kiállításra került, jól meg bővíve az Évkönyv-pályázat több mint 300 pályaművével. Az Egyesület január 26-i szegedi nyomtatványkiállításáról külön cikkekében szólnak. — A Grafikus Művészetök Szakosztályában január hó 22-én „mono”-kiállítás volt: Hartmann János Monotype-szedő és Drexler Alajos öntő bemutaták a Székesfővárosi Házi Nyomdában készült különböző munkáikat: táblázatokat, grafikonokat, oszlopos szedésműveket. E praktikus munkáikon kívül voltak olyan, mintegy szorgalmi munkák is kiállításra, amelyek azt mutatták, hogy mi mindent lehet a Monotype-gépeken előállítani. Láttunk ott jól sikerült tájképet, épületképet, nagyarányú Gutenberg-képet, az utóbbit néhai Fásol Károly stigmatiáplás műve nyomán különböző vastagságú pontocskákból megszedve. Ez a Fásol Károly (1815—1892) igen ér-

dekes alakja volt a 19. század nyomdászatának. Landerer Lajos pesti nyomdájában szabadult föl 1835-ben. Egy-ideig hányódva-vetődve szerzte a világban, az ötvenes években nyomdácskát rendezett be magának Bécsben. Nyomatványmegrendelést azonban a világért sem fogadott volna el, hiszen nyomdájában alig is volt betű, csak csupa apró pont meg léniácska, minden lehető kép-vastagságban. Ezekből a pontokból és léniácskákból szedegette össze képeit, köztük a nagyformátumú Gutenberg-képmást is. Szedéseit — a levonatokkal együtt — ki voltak állítva a párizsi 1867-i és a bécsi 1873-i világkiállításra, s mindkét helyen nagy aranyérmeket kapott értük Fásol, kinek hosszú, nyurga alakjára, csöndes beszédére, magyarázkodásaira emlékszünk még a nyolcvanas évek-ből. Mert hiszen a budapesti nagy nyomdákban is minduntalan megfordult a pontszedésnek — görög szóval stigmatiáknak — érdemes mestere, aki ha elkészült valamelyik művével: nyakába vette a világot, s személyesen árusította stigmatiáit a nyomdászok körében, egy forintjával, két forintjával, aszerint hogy kicsodás volt a munka.

Szakelőadások. A Könyvnyomdai Munkások Egyesületében január 12-én Balassa József tanár tartott előadást a magyar nyelv jellemző sajátosságairól. — A Főnökegyesületben január 20-án Köhler mérnök a kolor-offset-előírást ismertette, amely óriási jelentőségű a síknyomatás jövőjét illetően, amennyiben — elsőrendű szaktereket föltételezve — lehetővé teszi az eddigi tipográfiai három- meg négyszín-nyomatoknak offset-sajtón is való előállítását. (Erről a tárgyról különben mi is igen értékes és alapos ismertetést közlünk a Grafikai Szemle mostani füzetében Bayer Pál, a Klósz-féle intézet művezetője tollából.) Ugyanekkor Schatz Rezső tanulmánya is fölolvására került a különféle nyomdafestékek fölhasználhatóságáról. — A Grafikus Művészetök Szakosztályában 22-én Venkovits Károly adott elő „Magyar könnynyomatás és könnynyomatók a 19. században” címmel. — A Fischfach-Társaság január 23-i összejövetelében a Palesztinát járt Fried József előadása volt a soron „Mit láttam Tel-Avivban?” címmel. — A régióban január 11-én Buday György, a szegedi egyetem lektora tartott előadást „A könny-illusztráció” címen, főleg a friss életre kapott művészi fametszés céljait és jelentőségét ismertetve.

Plakátpályázat. A Magyarországi Munkásdalegyletek Szövetsége 1936 pünkösdjén országos dalosünnepélyt rendez Pécsen és az ünnepély propagálására alkalmas plakát tervrajzára nyilvános pályázatot hirdet. A pályázati feltételek a következők: A plakát egy színben állítandó elő. Nagysága 65:95 cm. álló kivitelben. A szükséges szöveg elhelyezésének céljából egy kb. 25—30 centiméter magasságú sávnak megfelelő hely maradjon. Fekvő kivitelzés mellett ez az ür ugyancsak figyelembe veendő. A Szövetség két pályadíjat állapított meg: I. díj 50 pengő, II. díj 30 pengő. A pályadíjak csak abszolút becsű pályaművek alkotóinak, nyilvános közgyűlésen történő titkos szavazás eredménye alapján adhatnak ki. A Szövetség vezetősége fenntartja magának azt a jogot, hogy a pályadíjat nem nyert művek közül bármelyiket 10 pengőért megvásárolhassa. Pályázati határidő 1936. évi március 15-ike. A pályázat titkos és a pályaművek jelíges levél mellékletével küldendők be. A zárt jelíges leveleknek tartalmazniuk kell a művész nevét, lakcímét, valamint a mű jelígejét. A pályaművek a Szövetség hivatalos helyiségébe küldendők: Budapest VII, Aréna út 68. szám. A pályadíjat nem nyert művek kellő igazolás mellett 1936 június 1-ig átvethetők a fenti cím alatt, minden hétköznap délután 3 és 6 óra között.

A színharmónia és színkeverés nehéz problémáját oldja meg a legközlebbi napokban „A színkeverés kézikönyve” címen megjelenő szakkönyv. Szedők részére is hasznos utbaigazításokat ad illusztrált példákkal a színharmóniáról, arról, hogy miként kell tervezéseik alkalmazásával a színekkel bánni, hogyan és hol milyen színeket alkalmazni. Gépmeister és nyomtató munkás pedig különösen hasznos segítő társat kap e könyvből,

mert 700-nál több színpélda a legpontosabban megadott százalékarányban teszi lehetővé, hogy a kívánt szín — az eddigi gyakorlattal szemben — pillanatok alatt kikeverhető. Szövegírésében megismertet a szín-elmélet és szintan fogalmával, úgyhogy ez mintegy a szintan kiskéteje lesz. A könyv előjegyzési, illetve előfizetési ára 6— pengő, míg a megjelenés után 10— pengős bolti áron lesz csak kapható. Megrendelhető és előfizethető az Egyesületben, vagy Fisch József címen: Budapest VIII, Német-u. 49.

A biblia 692 nyelven. Most jelent meg az angol bibliatársulat jelentése, amely kimutatja, hogy a bibliából eddig 464 millió példány jelent meg, amelyből az utóbbi esztendőre 11 millió példány esik. 1910-ig a biblia még csak 424 nyelvre volt lefordítva. Azóta a fordításoknak a száma jelentékenyen szaporodott, mert ma a bibliának 692 különböző nyelvű fordítása létezik. Még a legismeretlenebb ázsiai és afrikai nyelvjárásokra is lefordították a bibliát.

Hogyan írjuk az idegen család- és keresztnéveket? A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Bizottsága sajnálattal tapasztalja, hogy egyre jobban elharapódik az idegen neveknek a magyartalan szórendű használata, a keresztnévek elöretétele. A Nyelvművelő Bizottság felhívja a magyar sajtó, rádió, színházak és nyomdák figyelmét az Akadémia Helyesírási Szabályainak arra a pontjára, amely szerint a külföldi tulajdonneveket a hagyományos és gyakorlati tekintetben is célszerűbb magyar szokás szerint a keresztnév hátrahelyezésével kell írunk meg akkor is, ha a keresztnévet, mint nálunk nem divót, nem fordíthatjuk el. Helyesen tehát így kell írunk, mondanunk: Thiers Adolf, Zweig István, Gladstone Vilmos, Sacchi Archangelo. A magyar irodalmi szokás csak egynéhány idegen tulajdonnevet fogadott el eredeti szórendű formájában, mint például: Paolo Veronese, Lionardo da Vinci.

A karácsonyi képes levelezőlapok története. Szécsendős lesz idestova a karácsonyi üdvözlőlellet ellátott képes levelezőlapok küldésének szokása. A görgeteg Dobson londoni festő indította el, aki 1844-ben egyik barátjának karácsony alkalmából oly kártyát küldött, amelyre faággal övezve családját rajzolta, amint az a karácsonyi pulykát fogyasztja. Két esztendővel később Sir Henri Cole kapta fel az ötletet, de a ki-

ELSŐ
MAGYAR
BETŰÖNTÖDE
RT

RÉZLÉNIAGYÁR

KÖNYVKÖTÉSZETI

ANYAGOK RAKTÁRA

BUDAPEST VI,
DESSEWFFY UCCA 32
TELEFÓN:
223-70, 271-18

vitel nála már nagyobbabású volt. Horsley, a királyi festőakadémia tagját megbízta, hogy rajzoljon számára karácsonyi üdvözlőlapot. Erről ezer lenyomatot készített, melyet barátainak küldött el. Az ezt követő évtizedekben egyre jobban elterjedt Angliában a karácsonyi képes levelezőlapok küldésének divatja és a legújabb becslések szerint tavaly legkevesebb harmincmillió „Christmas Card” továbbításának roppant föladataival kellett megbirkóznia az angol postának.

Nemzetközi plakátkiállítás nyílt meg február hó 1-én a Nemzeti Szalon Erzsébet téri helyiségeiben. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal a rendezője, s február 16-ig marad nyitva, mégpedig naponta délelőtt 9 órától délután 5 óráig.

Az Újság „Modern írók dekameronja” című karácsonyi ajándéka kellemes meglepetéssel szolgált mindazoknak, akik elszoruló szívvel tapasztalhatjuk a nyomdászok érvényesülését nyomdaiparunk kereskedelmi, úgyszintén technikai irányításának területén is. A meglepetés, hogy a 240 oldalas, vasos füzet számtalan illusztrációjának rajzát Szántó Tibor kollégánk készítette. Feladatát becsületesen, hozzáértően oldotta meg: egyik-másik cikkcím-rajza elárulja a tipográfust, aki rajztudását igen ügyesen tudja a tipográfiával egyíteni. E munka is bizonyítja, hogy a magyar könyvnyomtató-ipar éppenséggel nem nélkülözi a rajzhoz is értő szakembereket s nagyon szépen boldogulna a grafikus művészek nyomdaiparbeli érvényesülése — a jelek szerint — sokat veszített intenzitásából, nyilván azért, mert a művésztervezte tipográfiai kivitelezése éppenséggel nem bizonyul mindig előnyösnek, sem technikai, sem anyagi vonatkozásban. Úgy látszik, nem jártam messze az igazságtól.

Reklámet. Balogh Sándor havi folyóirata a reklám népszerűsítésére és a szakszerű reklámozás ismertetésére. Tartalma végig rendkívül tanulságos, friss ötletek valóságos tárháza. Meríthet belőle mindenki, aki reklámmal ügyesen élni akar, de az is, aki a reklámozásnál akár mint tervező, akár pedig mint kivitelező szerepet vállal. A nyomdász kiváltkép sok friss ötletet és gondolatot meríthet a nívós szaklapból, melynek technikai kivitele is kifogástalan.

A célszerű és szép nyomtatvány népszerűsítése érdekében mind intenzívebbé terebélyesedő propaganda újabb bizonyítékait szolgáltatják a budapesti Gulyás-nyomda és Reisz Jenő Universum-nyomdájának kiadványai. A Gulyás-nyomda hűszalapos, spirálűzészű propaganda-kiadványa a modern tipográfiai és grafikai művészet ötletes, de egyszerű konstrukciójú termékeinek valóságos diszfelvonulása. Nagy erényük a kiadvány mintanyomtatványainak, hogy nemcsak tipográfiai kivitelük újszerű és korszerű, de szövegezésük is friss gondolatokat árul el. A füzet technikai kivitele nyomtatás és színezés dolgában is teljesen kifogástalan. Igény-

A 2. füzet tartalma:

	Oid.
A magyar nyelv sajátosságai. (Nyomdászati mesterszók).....	33
Fény és árnyék (Udvardy Bélától).....	35
Szedéstechnika a Linotype-gépen (Székely Artúrától).....	36
Nyelvi és helyesírási bogarászás (Herzog Salamon stb.-től).....	38
Napfény és papiros.....	40
Rézléniák tisztogatása.....	40
Sógor technikák (Ifj. Novák Lászlótól).....	41
Szedőkőpönyegeink (Juhász Bélától).....	41
Offset és kolor-offset (Bayer Páltól).....	42
Vezérfonal a tipográfiai tervezéshez (Wanko Vilmostól).....	43
Nyomtatványkiállítás Szegeden (B. J.).....	53
Nyomdász-Évkönyv és Utikalauz (-ly.).....	53
Szedőgépek üzemek egészségügye (Otto Höhne után Sz. A.).....	54
Papírosaink enyvezettség.....	54
Japán fametszés.....	55
Betűöntés és stereotípiá (Monos).....	55
A Grafikai Szemle új megjelenése (Wanko Vilmostól).....	56
Újévi üdvözlőlapok és naptárak (W.).....	57
Nyomdászati Archivum.....	58
Följegyzések.....	59

Szakkulturális munkacsoportok szedéspéldái: a boríték 1., 3. és 4. oldalán és a szöveg között a 45—52. oldalakon.

telenebb és „köznapl” egyszerűségű a tipográfiája az Universum-nyomda reklámjának, de gondos munkára való törekvést árul el, ami nyilván a gyakorlati életben ismét fokozottabb mérvben fog megnyilvánulni, lévén ez a módszer a legbiztosabb út — a sikerhez.

II Risorgimento Grafico — az egyedül olasz nyelvű szakfolyóirat, amely a tipográfiai és grafikai megújulás szolgálatában áll a fasizmus hazájában. Szerkesztő-kiadója: Raffaello Bertieri milánói nyomdatulajdonos immár 32 éve szolgálja ily módon — bizonyára nagy anyagi áldozatok árán — a tipográfiai és grafikai művészetet. A folyóirat klasszikus nyomokon, de modern fel-fogásban kifejlesztett tipografizálása a maga egyszerűségében is lenyűgöző hatású. Közleményeinek száma

rendkívül kicsiny, de szorosan kapcsolatos a lap illusztrációival, amelyek a legtöbb esetben inkább a megszokottabb olasz stílushoz, amit a szövegrész képvisel.

Szerkesztői posta

Lapunk szerkesztője található minden hétfőn délután fél 5 és 7 óra között az Egyesületben, egyébként reggel 8 órától délután 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 31-0-16).

Szerkesztőbizottsági ülés: minden keddi napon a szokott helyen és időben.

A legközelebbi füzet szerkesztőségi záróideje: március 10.

G. M.: Érdekes kis visszaemlékezés; kár, hogy kevés a szakkulturális vonatkozása, s ezért bajos neki helyet szorítanunk. Talán majd idővel!

W. R.: Ilyentárgyú cikkekben máris meglehetősen bő-ség mutatkozik, de azért, hacsak lehet, sorát ejtjük.

F. Á.: Eltettük; alkalom adtán föl fogjuk használni.

D. S.: Véleményezés céljából átadtuk a szerkesztő-bizottság illetékes szakspecialistáinak.

Z. Gy.: Nagyon jó, nagyon aktuális. Sajna, anyag-bőség miatt még nem jutott számára hely.

A Grafikai Szemlét a kiadó egyesület szakmunkás tagjai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj: egész évre..... 7— pengő egyes számok ára..... 80 fillér.

Felelős szerkesztő: Novák László.

A szerkesztő-bizottság tagjai: Bauer Henrik, Fuchs Jenő, Grosz Ernő, Herzog Salamon, Schreiber Ede. A lap technikai és művészi kiállítását intéző kollégium: Dukai Károly, Kun Mihály, Wanko Vilmos.

Kiadó-tulajdonos:

a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete.

Felelős kiadó: Halász Alfréd.

Nyomatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapesten (VIII, Conti ucca 4. sz.); műszaki igazgató: Deutsch D.

„ONYX”

NYOMDAFESTÉK ÉS VEGYIPARI K.F.T.
BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 19
TELEFÓNSZÁM: 92-0-74

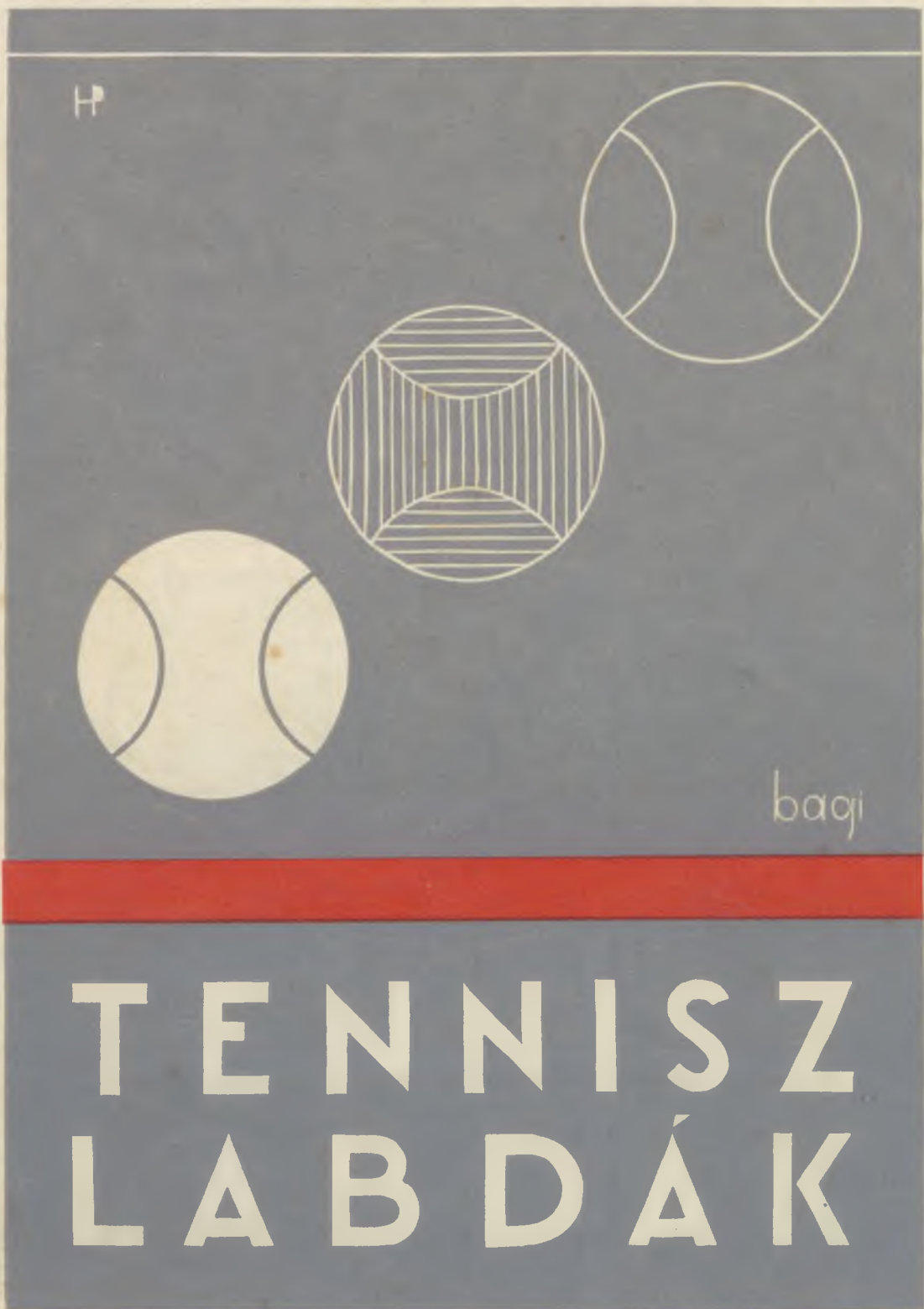
Gyárt mindennemű mélynyomó-, offset-, kő- és könyvnyomdai, valamint guminyomó-, rotációs-, sokszorosító színes és fekete festékeket

VÁROSI IRODA: BUDAPEST V, TÁTRA U. 6. TEL. 23-1-43

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetező gyakorlataiból. Sötő László metszete. Az ilyen nagyobb betűk metszése jelentős részét teszi ki az ólommetzési tantervnek, főleg azért, mert a betű lévén a tipográfus fő-fő munkaeleme, már a kezdő tanuló is ellenőrizni tudja a saját munkájának helyességét.

10

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólommetsző gyakorlataiból. Bagi Imre metszete. Az ólommetszés praktikumában a vésők kezelése igen fontos. A tanítási tervben az egyenes vonalak metszésével kezdődik a gyakorlat, majd apródonként rátérnek hallgatóink a görbe vonalak, körök stb. metszésére is. A fenti gyakorlatban már mind a kétfajta elem bőségesen képviselve van.

1065
2/14